

Profesní hranice sociálních pracovníků oddělení sociálně právní ochrany dětí

Bc. Martina Andrašiová

Diplomová práce
2024

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

Akademický rok: 2023/2024

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Bc. Martina Andrašiová**
Osobní číslo: **H22816**
Studijní program: **N0111A190013 Sociální pedagogika**
Forma studia: **Kombinovaná**
Téma práce: **Profesní hranice sociálních pracovníků oddělení sociálně právní ochrany dětí**

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti profesních hranic, sociálních pracovníků a sociálně-právní ochrany dětí.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníkového šetření.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- ELIHOVÁ, Markéta, 2017. Sociální práce: Aktuální otázky. Praha: Grada. ISBN 978-80-271-9802-3.
- CHRÁSKA, Miroslav, 2007. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1369-4.
- MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ, 2016. Státní orgány sociálněprávní ochrany dětí: dobrá praxe z pohledu rodin a pracovníků. Praha: Univerzita Karlova v Praze. ISBN 978-80-246-3347-3.
- NOVOTNÁ, Věra a Vladimír FEJT, 2009. Sociálně-právní ochrana dětí. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha. ISBN 978-80-86723-77-8.
- SCHWARTZ Bernard a John. V. FLOWERS, 2022. Jak selhat jako terapeut: 57 způsobů, jak ztratit nebo poškodit svého klienta. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1984-2.

Vedoucí diplomové práce: **PhDr. Zuzana Hrnčířiková, Ph.D.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání diplomové práce: **11. prosince 2023**

Termín odevzdání diplomové práce: **19. dubna 2024**

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

doc. Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

Ve Zlíně dne 11. prosince 2023

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval(a) samostatně a použitou literaturu jsem citoval(a). V případě publikace výsledků budu uveden(a) jako spoluautor.

Ve Zlíně 28.2.2024

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě

pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíádne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Diplomová práce je zaměřena na profesní hranice sociálních pracovníků sociálně-právní ochrany dětí. Práce je rozdělena do dvou částí, teoretické a praktické. Teoretická část je složena ze tří kapitol. Jednotlivé kapitoly jsou zaměřeny na profesní hranice v sociální práci, sociálně-právní ochranu dětí a na sociálního pracovníka. Praktická část vychází z výsledků dat kvantitativního výzkumu, který byl realizován formou dotazníkového šetření. Hlavním cílem výzkumu bylo zjistit, jaké jsou rozdíly ve zkušenostech sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí s profesními hranicemi při práci s dětmi v náhradní rodinné péči. Výzkumný soubor tvořilo celkem 231 respondentů. Vyhodnocením hypotéz bylo zjištěno, že neexistují statisticky významné rozdíly ve zkušenostech sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí s profesními hranicemi při práci s dětmi v náhradní rodinné péči.

Klíčová slova: profesní hranice, sociálně-právní ochrana dětí, orgán sociálně-právní ochrany dětí, sociální pracovník, sociální pracovník sociálně-právní ochrany dětí

ABSTRACT

The diploma thesis is focused on the issue of professional boundaries of social workers of department of social and legal protection of children. The work is divided into two parts, theoretical part and practical part. The theoretical part is composed of three chapters. Chapters of the theoretical part are focused on professional boundaries in social work, social and legal protection of children and a social worker. The practical part is based on the results from quantitative research, which was realized by questionnaire survey. The main aim of the research was to find out, what are the differences in the experiences of social workers of department of social and legal protection of children with professional boundaries when working with children in substitute family care. The research group consisted of 231 respondents. By evaluating the hypotheses, was found out that there are no statistically significant differences in the experiences of social workers of department of social and legal protection of children with professional boundaries when working with children in substitute family care.

Keywords: professional boundaries, social and legal protection of children, department of social and legal protection of children, social worker, social worker of department of social and legal protection of children

Tímto bych chtěla velmi poděkovat vedoucí diplomové práce PhDr. Zuzaně Hrnčířkové, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady a za veškerou ochotu a pomoc. Dále bych chtěla poděkovat všem sociálním pracovníkům sociálně-právní ochrany dětí, kteří se účastnili výzkumného šetření. Poděkování patří také mým blízkým, kteří mě po celou dobu studia podporovali.

„Naším hlavním smyslem v tomto životě je pomáhat druhým. A pokud jim nemůžete pomoci, alespoň jim neublížíte.“

Tändzin Gjamccho

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 PROFESNÍ HRANICE V SOCIÁLNÍ PRÁCI	12
1.1 NASTAVENÍ A UDRŽENÍ PROFESNÍCH HRANIC	14
1.2 PŘEKRAČOVÁNÍ PROFESNÍCH HRANIC.....	16
2 SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANA DĚTÍ	19
2.1 ORGÁN SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ	21
2.2 STANDARDY KVALITY SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ	24
2.3 NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE	25
3 SOCIÁLNÍ PRACOVNÍK	29
3.1 PŘEDPOKLADY SOCIÁLNÍHO PRACOVNÍKA.....	30
3.2 ETICKÝ KODEX SOCIÁLNÍHO PRACOVNÍKA	31
3.3 SOCIÁLNÍ PRACOVNÍK ORGÁNU SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ.....	33
II PRAKTICKÁ ČÁST	35
4 METODOLOGIE VÝZKUMU	36
4.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM	36
4.2 VÝZKUMNÉ CÍLE	36
4.3 VÝZKUMNÉ OTÁZKY A HYPOTÉZY	37
4.4 METODA SBĚRU DAT	38
4.5 VÝZKUMNÝ SOUBOR	42
5 ANALÝZA A INTERPRETACE DAT	44
5.1 VYHODNOCENÍ HYPOTÉZ.....	66
5.2 SHRnutí VÝSLEDKŮ	70
6 DISKUZE	75
ZÁVĚR	77
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	79
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	84
SEZNAM OBRÁZKŮ	85
SEZNAM TABULEK	86
SEZNAM GRAFŮ	87
SEZNAM PŘÍLOH	88

ÚVOD

Tématem naší diplomové práce jsou profesní hranice sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí při práci s dětmi v náhradní rodinné péči. Profesní hranice představují důležitou součást mnoha profesí, především těch pomáhajících. Správně nastavené hranice jsou zásadní v každém vztahu, tedy i mimo profesní oblast. Chrání naši důstojnost i důstojnost našich klientů. Díky profesním hranicím lze předcházet nejruznějším nedorozuměním, konfliktům či jiným nepříznivým situacím, se kterými se v sociální práci opětovaně setkáváme. Předem stanovené a vymezené hranice mohou mezi klientem a sociálním pracovníkem vytvořit větší důvěru, otevřenost, pocit bezpečí. Je také snazší dodržovat různé pracovní postupy či zůstat objektivní při řešení nepříznivé situace klienta. Pokud chceme, aby kvalita poskytovaných služeb (v našem případě sociálně-právní ochrana dětí) byla co nejvyšší, je potřeba vědět, kde se nachází slabá až kritická místa a pracovat na nich. Například Vokurková (2023) hovoří o nárustu případů ohrožených dětí, přehnané administrativě, nedostatku sociálních pracovníků či nedostatku financí. Právě všechny tyto výše zmíněné problémy negativně dopadají na kvalitu poskytovaných služeb a mohou mít také vliv na profesní hranice sociálních pracovníků, které jsou předmětem našeho výzkumu. A proto jsou tyto skutečnosti také hlavním důvodem volby tématu naší diplomové práce. Diplomová práce je rozdělena do dvou částí, teoretické a praktické.

Teoretická část je zaměřena na profesní hranice v sociální práci, sociálně-právní ochranu dětí a na sociálního pracovníka. V první kapitole, která je orientována na profesní hranice v sociální práci, si přiblížíme jejich definici a význam pomocí různých autorů, dále se podíváme na jejich nastavování a udržování a také na překračování profesních hranic. V další kapitole, která se zaměřuje na sociálně-právní ochranu dětí se blíže podíváme na orgán sociálně-právní ochrany dětí, standardy kvality sociálně-právní ochrany dětí a na náhradní rodinnou péči. Poslední kapitola teoretické části nám přiblíží činnost sociálního pracovníka a jeho osobnostní předpoklady pro výkon této profese, etický kodex sociálního pracovníka, dále sociálního pracovníka orgánu sociálně-právní ochrany dětí a jeho klíčové kompetence.

Praktickou část představuje metodologie výzkumu, kde dále podrobněji rozebíráme výzkumný problém, výzkumné cíle a otázky, hypotézy, metodu sběru dat a výzkumný soubor. Následuje kapitola analýza a interpretace dat, která obsahuje vyhodnocení hypotéz a shrnutí výsledků. Poslední kapitoly tvoří diskuze a doporučení pro praxi.

Hlavním cílem této práce je zjistit, jaké jsou rozdíly ve zkušenostech sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí s profesními hranicemi při práci s dětmi v náhradní rodinné péči. V dílčích cílech tohoto výzkumu zkoumáme, jaké jsou rozdíly v nastavování, v udržování a překračování profesních hranic sociálních pracovníků sociálně-právní ochrany dětí v závislosti na věku, délce praxe, dosaženém vzdělání a také v závislosti na pracovním přetížení. Jako výzkumný nástroj je zvolen dotazník, jedná se tedy o kvantitativní výzkum. Základní soubor tvoří sociální pracovníci orgánu sociálně-právní ochrany dětí v České republice. Dle statistické ročenky z oblasti práce a sociálních věcí z roku 2021 byl počet pracovníků náhradní rodinné péče v roce 2021 zhruba 1 750 (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2022). Výběrový soubor představuje okolo 850 pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí, které jsme oslovili skrze jejich veřejně dostupné emailové adresy. Výzkumný soubor tvoří celkem 231 respondentů. Počet respondentů lze označit za reprezentativní výzkumný vzorek, který lze zobecnit na celou populaci. Při zpracování dat nejdříve provádíme analýzu jednotlivých položek dotazníku a poté se blíže zaměřujeme na analýzu dílčích výzkumných otázek.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 PROFESNÍ HRANICE V SOCIÁLNÍ PRÁCI

První kapitola naší diplomové práce je zaměřena na profesní hranice v sociální práci, u kterých si přiblížíme jejich vymezení a význam. Zabýváme se zde také nastavováním a udržením profesních hranic či jejich překračováním.

Práce s lidmi není ani zdaleka jednoduchá a nese s sebou vysoké nároky na osobnost pracovníků pomáhajících profesí, především na jejich psychickou stránku. Profesní role přináší pracovníkům pomáhajících profesí velkou moc a očekává se od nich, že budou klientům v jistých mezích oporou. Ne vždy sice mohou klientovi porozumět a vcítit se do jeho situace, ale měli by o to vždy alespoň usilovat (Kopecká, 2015). „*Abychom mohli opravdu pomáhat, je potřeba se celý život učit nacházet cestu k lidem a udržet rozumné hranice ve vztazích k nim*“ (Kopecká, 2015, s. 8). Profesionální vztah ke klientovi je dle Matouška (2008) termín vyskytující se ve starší literatuře a je jím popisován postoj, který je kombinací porozumění a přiměřeného odstupu. Sociální pracovník se na klienta a jeho situaci dívá objektivně a neidentifikuje se s jeho pohledem. Hranice jsou dle Coopera (2012) základem téměř všeho, co v sociální práci děláme a poskytují ochranu všem zúčastněným. Kopřiva (2011, s. 74) vnímá hranici týkající se vztahu mezi dvěma lidmi jako „*dělitko, které určuje, co je záležitostí mou a co je záležitostí druhého.*“ Důležitou odpovědností sociálního pracovníka je zajistit, aby vztah mezi sociálním pracovníkem a klientem zůstal profesionální a také, aby uživatel služby chápal roli sociálních pracovníků v jejich životě (Social Care Institute for Excellence, 2023). Kopecká (2015) uvádí několik faktorů, které ovlivňují profesní vztah mezi klientem a sociálním pracovníkem (pomáhajícím): profesní role, etický kodex, naučené vzorce profesionálního chování, osobnostní rysy klienta i osobnostní rysy sociálního pracovníka či předchozí zkušenosti. Mezi faktory, které ovlivňují profesní chování sociálního pracovníka Kopecká (2015) řadí: kladné vlastnosti osobnosti (altruismus, dobrosrdečnost, zodpovědnost, schopnost udržet hranice a další), dále pak vzdělání, etické kodexy, prestiž povolání či požadavky pracoviště.

Hlavním důvodem, proč se vyžaduje po sociálních pracovnících, aby dokázali ovládat a kontrolovat vztahy se svými klienty je přítomnost velké nerovnováhy v jejich vztahu. Takle značná nerovnováha vzniká například kvůli následujícím situacím:

- sociální pracovníci mají přístup k důvěrným znalostem a informacím svých klientů,
- sociální pracovníci činí důležitá rozhodnutí ohledně svých klientů, pracují s klienty, u kterých je možnost, že budou muset zasáhnout, například odebráním dítěte z rodiny apod. (Social Care Institute for Excellence, 2023).

Avšak taková nerovnováha sil by neměla být hodnocená negativně, ale je důležité si uvědomit, že je základním aspektem ve vztahu sociálního pracovníka a jeho klienta. Taková moc, kterou sociální pracovníci disponují, je staví do pozice, kdy mohou pomoci svým klientům, aby dosáhli pozitivních změn ve svých životech. Ovšem takové moci se dá lehce zneužít. Proto je velmi důležité, aby sociální pracovníci vždy jednali v nejlepším zájmu svých klientů (Social Care Institute for Excellence, 2023). Dle Střelkové (2007) je potřeba si uvědomit, že samotný klient nese zodpovědnost za svůj život i za situace, ve kterých se ocitne. Sociální pracovník má pouze pomoci klientovi s jeho potřebami, pokud je o to klientem požádán. Posláním sociálních pracovníků je tedy pomáhat svým klientům, nikoliv činit zázraky. Kapelj (2022) uvádí, že proces pomoci klientovi je založen na neustále rozvíjejícím se profesním vztahu mezi sociálním pracovníkem a klientem. Takový vztah by měl být založen na vzájemném dialogu, kdy sociální pracovník a klient jsou si rovnocenní a jsou oba zapojeni do procesu, ve kterém dochází k vytváření nových řešení, na kterých pracují společně. Mahrová a Venglářová (2008, s. 98) ve své publikaci zmiňují základní přístupy a postoje podporující vztah: *„opravdovost, respekt – úcta, vřelost, otevřenost, blízkost, empatie a profesionální chování.“* Kopecká (2015) přichází s názorem, že pomáhající profese nedisponují takovou společenskou prestiží či uznáním a v médiích jsou tyto profese často zjednodušovány a bagatelizovány. Přesto jsou nároky na výkon těchto pomáhajících profesí opravdu vysoké.

Nyní se podívejme na význam profesních hranic v sociální práci. *„Pomáhající či profesionální vztah je v sociální práci považován za výrazný prvek, ne-li přímo předpoklad efektivní práce s klientem“* (Janoušková, Nedělníková, 2008, s. 385). Každý sociální pracovník potřebuje mít přesně vymezený vztah ke klientům, jinak by pro něj mohlo být obtížné udržovat nastavené profesní hranice a jejich vztah by nadále nemusel být natolik bezpečný.

Profesionální vztah se vyznačuje určitými hranicemi a pevně stanoveným rámcem. Součástí takového profesionálního vztahu jsou dva jedinci, tedy klient a sociální pracovník. Od soukromých vztahů se profesionální pracovní vztah odlišuje především ve způsobu komunikace. Sociální pracovník by se měl s klientem setkávat pouze v pracovní dobu, mimo ni by se měli takovému styku snažit vyhýbat. Základním rozdílem mezi profesním a soukromým vztahem je ten, že profesní vztah se orientuje pouze směrem ke klientovi, jeho zájmům a potřebám, zatímco soukromý vztah je postaven na vzájemnosti. Důležité je, aby si sociální pracovník dokázal udržet svou neutralitu, tedy takový postoj, který napomáhá udržet si hranici s klientem. Díky tomu je sociální pracovník schopen odlišit své vlastní

pocity od pocitů klienta (Vodáčková a kol., 2002). Je nezbytně důležité, aby sociální pracovník při práci se svými klienty jasně vymezil profesní hranice týkající se např. tykání, vykání či oslovení křestním jménem. Klienti potřebují jistotu a přesně stanovená pravidla (Janoušková, Nedělníková, 2008). „*Nejasné, příliš silné či slabé hranice mohou ohrožovat jak klienta, tak pracovníka samotného*“ (Janoušková, Nedělníková, 2008, s. 385). Profesní hranice tedy chrání před vznikem osobních, sexuálních, náboženských či finančních vazeb a umožňují tak sociálnímu pracovníkovi pomáhat a pozorovat z bezpečné vzdálenosti (O'Leary, Tsui a Ruch, 2013).

1.1 Nastavení a udržení profesních hranic

V oblasti týkající se pomáhajících profesí se nám nabízí otázka, co je při práci s klientem účinné, zda se jedná o poskytování rad, intervenci nebo se jedná o metody a techniky práce s klientem? Spojujícím faktorem je vznik vztahu mezi klientem a pracovníkem. Tento vztah je pole, kde se odehrává samotná práce. Aby mohl vzniknout takový vztah, tak je zapotřebí komunikace, která musí být srozumitelná a s respektem ke klientovi (Mahrová, Venglářová a kol., 2008). Nyní můžeme přejít k postupnému nastavování profesních hranic mezi sociálním pracovníkem a klientem. Při práci s klientem je důležité si při nastavování hranic vymezit okruh působnosti sociálního pracovníka, okruh odpovědnosti sociálního pracovníka i klienta a je také důležité vymezení způsobu a frekvence jednotlivých setkání apod. (Matoušek, 2008). Sociální práce je v mnoha ohledech uměním, jehož podstatou je stanovení správných hranic (Kapelj, 2022). Pravidelný kontakt sociálního pracovníka s klientem je v sociální práci běžný a nevyhnutelný. Často dochází k nahlédnutí do soukromí klienta, ke konfrontaci s jeho emocionálními projevy apod. To může u sociálních pracovníků vzbuzovat nejrůznější obavy, které mohou vést k tomu, že sociální pracovník má přirozený sklon se od klienta distancovat a vzniká tak mezi nimi jistá vztahová vzdálenost. Taková distance se projevuje například zavedením úředních hodin či důrazem na dodržování úředních postupů atd. (Matoušek, 2008). Aby sociální pracovníci zůstali objektivní, musí dodržovat nastavené hranice a chránit si především svůj vlastní ohraničený prostor. Na druhou stranu se z důvodu identifikace s klientem pohybují přes interpersonální hranici svých klientů. Sociální pracovníci musí být ale opatrní, aby nedošlo k nadměrné identifikaci, při které mohou začít ztrácet nastavené hranice a tím ztratit také důležitou objektivitu, kterou by měli disponovat. Zmíněná identifikace je důležitá především k pochopení klientovi situace či k vyjádření empatie. Nedostatek identifikace by zase mohl v klientovi vyvolat pocit, že sociální pracovník k němu chová chladný odstup. Pokud by si sociální pracovník

držel takový odstup, mohlo by to na klienta působit tak, že sociální pracovník zlehčuje jeho problém, nechápe jej apod. (Schwartz, Flowers, 2022). Podobnou problematikou se ve svém článku zabývají autoři Taylor a Whittaker (2018). Článek *Professional judgement and decision-making in social work* se v překladu zaměřuje na profesionální úsudek a rozhodování v sociální práci. Toto speciální číslo se skládá z osmi článků z různých zemí a prostředí. Autoři zde v úvodu například hovoří o tom, že v sociální práci je mnoho situací, kdy se sociální pracovník musí rozhodnout. Taková formální rozhodnutí, kdy je například potřeba odebrat dítě z rodiny či je třeba zadržet osobu s duševními problémy, mohou významně měnit životy těchto lidí. Sociální pracovníci jsou každý den vystaveni mnoha situacím, kdy je potřeba jejich profesionální úsudek či rozhodnutí. Ať už se jedná o finální rozhodnutí či pouze o úsudek, ve kterém doporučují další postup, tak je důležité si uvědomit, že obě tyto situace jsou stejně důležité. Osmý článek v tomto čísle je zaměřen na to, jak používají svůj profesionální úsudek sociální pracovníci ochrany dětí ve Skotsku při jejich každodenní práci s rodinami. Studie zjistila, že sociální pracovníci neustále kráčeli po laně mezi dvěma napětími. První napětí se týkalo blízkosti a vzdálenosti. Sociální pracovník se musel snažit o to, aby neměl příliš blízký vztah s rodinou, ale zároveň, aby nebyl rodině příliš vzdálen. Druhé napětí bylo mezi používáním „power over“ a „power together“. Power over je typ moci, který je založen na síle, strachu, nátlaku a kontrole. Zatímco power together je založen více na kooperativní formě moci a jedinci mají tedy možnost podílet se na rozhodování týkající se jejich osobního života (Taylor, Whittaker, 2018). Dle Coopera (2012) nastávají chvíle, kdy se sociální pracovníci musí rozhodnout pro určité řešení a postup. V takových chvílích si musí uvědomit, zda je dané řešení v souladu s jejich nastavenými hranicemi či nikoli. Pro takové momenty neexistuje žádné pravidlo, ale nabízí se možnost alespoň zvážit seznam následujících faktorů:

- *„Jaké jsou potřeby klienta?“*
- *Existují nějaká pravidla nebo zásady relevantní pro toto rozhodnutí?*
- *Jaká je moje role a jsem při provedení rozhodnutí v rámci své role?*
- *Jaké jsou motivace klienta?*
- *Jak by tuto situaci řešili ostatní sociální pracovníci?*
- *Jaký dopad bude mít mé rozhodnutí na ostatní klienty?*
- *Jaký dopad bude mít moje rozhodnutí na život tohoto klienta?*

- *Jaký dopad bude mít toto rozhodnutí na můj vztah s tímto klientem?*
- *Jaké jsou mé vědomé/podvědomé motivace?*
- *Brání mé potřeby správnému rozhodnutí? (Cooper, 2012, s. 140-141)“.*

Otázka, kterou si položí nejspíš každý sociální pracovník nebo jakýkoli pracovník pomáhající profese zní, jak si ochránit jím nastavené hranice, jestliže jsou ohroženy zvenčí? K takovému ohrožení může dojít například snahou o manipulaci ze strany klienta. V takových situacích je vhodné zvolit asertivní jednání neboli tzv. sebestrosazení. Příkladem asertivních dovedností může být umět dát najevo své vlastní požadavky a stát si za nimi nebo neobávat se nesouhlasit se svým klientem a mít jiný názor (Kopřiva, 2011). Vztah mezi sociálním pracovníkem a klientem může být v některých případech špatně pochopen ze strany klienta, který se může chovat nevhodně. Kdyby takové chování sociální pracovník opětoval, tak by tímto překročil své profesní hranice (Social Care Institute for Excellence, 2023). V pomáhajících profesích je tedy práce s klientem založena na vztahu. Klienti, kteří potřebují služby sociálního pracovníka se většinou nachází v obtížnější situaci, kterou nedokáží sami a bez pomoci vyřešit. Klient může být v některých situacích nepříjemný a neochotný spolupracovat. Sociální pracovník se musí snažit i přes tyto skutečnosti vytvořit a udržovat profesionální vztah s klientem. Sociální pracovník musí také sledovat své reakce vůči klientovi, aby se nedopustil neprofesionálního chování. Sociální pracovník by si měl dát pozor například na tendence hodnotit klientovo chování, neměl by nálepkovat či diagnostikovat klienta či jej nevědomě odmítat (Mahrová, Venglářová a kol., 2008).

1.2 Překračování profesních hranic

K překročení profesních hranic dochází tehdy, když sociální pracovník nebo jeho klient jedná nebo pouze přemýšlí způsobem, který překračuje hranice, které nejsou v takovém vztahu přijatelné. Sociální pracovník má za úkol zachovat si v akceptovatelných mezích své vlastní chování i chování svého klienta. Je důležité, aby si byl sociální pracovník dobře vědom toho, co se děje, když se hranice překročí. Jedná se o profesi, ve které je potřeba často činit obtížná a rychlá rozhodnutí v situacích, které nejsou jednoduché a které mnohdy vyžadují okamžitou reakci. Čím více má sociální pracovník zkušeností, tím je pro něj jednodušší i rychlejší najít řešení v případě, že dojde k překročení profesních hranic. Pochopení a analyzování různých situací se pro něj stává jednodušší poté, co získá více znalostí o cílové skupině, se kterou pracuje. U pomáhajících profesí se většinou nelze překračování hranic zcela vyhnout. I sociální pracovník, který má své profesní hranice

pečlivě a zodpovědně nastavené, tak je občas překročí. Důležité ovšem je, jak rychle si sociální pracovník překročení těchto hranic uvědomí a jak to efektivně vyřeší (Cooper, 2012). Důvodů, proč může dojít k překročení profesních hranic je spousta. Dle Coopera (2012) existují čtyři základní důvody k takovému překračování. Prvním z nich je překročení jako důsledek jednání ze strany sociálního pracovníka. K takové situaci může dojít například z důvodu zapomětivosti nebo chyby, špatného či nedostatečného výcviku, špatného rozhodnutí, nedostatku informací. Dále se může ze strany sociálního pracovníka jednat o překročení hranic, které je úmyslné, ale s dobrým záměrem nebo také naopak úmyslné překročení se špatnými úmysly. Druhým důvodem je překročení jako důsledek jednání ze strany klienta, kdy klient dostatečně nepochopil nastavené hranice, nebyl schopen dodržet nastavené hranice nebo je úmyslně překročil. Jako další důvod překročení je dle Coopera (2012) náhoda. V praxi se lze potkat s různými situacemi, kdy mohou být hranice překročeny, aniž by to bylo zaviněno ze strany sociálního pracovníka nebo klienta. Jako příklad uvádí situaci, kdy jsou sociální pracovník i jeho klient pozváni na stejnou svatbu. Poslední důvodem překročení profesních hranic je organizační selhání či nedbalost. To může být z důvodu nedostatku financí, špatného hospodaření či z nedostatku personálu (Cooper, 2012). Poslední uvedený důvod má jistou souvislost s jednou z našich dílčích výzkumných otázek, kde zjišťujeme rozdíly v překračování profesních hranic v závislosti na pracovním přetížení. Máme tím na mysli pracovní přetížení, které je způsobené celým systémem, kdy se potýkáme s nedostatkem personálu, nedostatkem financí a narůstající administrativou. Lze tedy konstatovat, že se opravdu jedná o aktuální problém. „*Klienti, s nimiž jsou pracovníci OSPOD v dlouhodobém styku, mají někdy tendenci překračovat hranice a pokládat pracovníky za svoje přátele. Jiní klienti mají tendenci je vnímat jako prodlouženou ruku policie, mimo jiné proto, že mohou vstupovat do obydlí rodiny bez jejího souhlasu*“ (Matoušek, Pazlarová, 2016, s. 7).

Mahrová, Venglářová a kol. (2008) uvádí příklady oblastí, kdy jsou obtížně udržitelné hranice mezi sociálním pracovníkem a klientem, mezi které patří například:

- poskytování osobních informací o sociálním pracovníkovi (o jeho vzdělání, rodině atd.),
- vznik přátelství nebo intimního vztahu,
- přijímání dáreků a jiných pozorností od klienta,
- poskytování informací třetím osobám (příbuzní od klienta, kolegové sociálního pracovníka),

- neochota nechat klientovi možnost, aby se sám rozhodl,
- překročení kompetencí apod.

Za udržení hranic mezi sociálním pracovníkem a jeho klientem je odpovědný sociální pracovník. Sociální pracovník by měl dodržovat a dbát na hranice prostoru a času, hranice pomoci a kontroly a hranice profesionálního vztahu. Dlouhodobější překračování hranic může vést k tomu, že klient změní svůj způsob chování a může začít zvyšovat své nároky na sociálního pracovníka (Mahrová, Venglářová a kol., 2008).

2 SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANA DĚTÍ

Téma diplomové práce se vztahuje k sociálním pracovníkům sociálně-právní ochrany dětí, proto se druhá kapitola zaměřuje na sociálně-právní ochranu dětí. Podíváme se na orgány sociálně-právní ochrany dětí, povinnosti těchto jednotlivých orgánů a jejich poslání a také na spolupráci orgánů sociálně-právní ochrany s dalšími úřady či organizacemi. Dále si lehce přiblížíme standardy kvality sociálně-právní ochrany dětí, náhradní rodinnou péči a její základní formy.

Sociálně-právní ochrana dětí (dále jen SPOD) je definována jako „*soubor činností upravených zákony směřujících k zajištění práva dětí na příznivý vývoj, výchovu a ochranu zájmů*“ (Matoušek, Pazlarová, 2016, s. 12). Sociálně-právní ochranu dětí upravuje zákon č. 359/1999 Sb., o sociálněprávní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony a představuje tedy klíčovou právní normu. Sociálně-právní ochranou dětí se dle tohoto zákona rozumí:

- a) „*ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu,*
- b) *ochrana oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění,*
- c) *působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny,*
- d) *zabezpečení náhradního rodinného prostředí pro dítě, které nemůže být trvale nebo dočasně vychováváno ve vlastní rodině“* (Česko, 1999).

Širším termínem než sociálně-právní ochrana je termín ochrana dítěte. Tento termín tudíž zahrnuje ochranu rozsáhlého souboru práv a oprávněných zájmů dítěte. Proto je termín ochrana dítěte upraven v různých právních odvětvích a v právních předpisech různé právní síly. Zajišťování práv a ochrana dítěte se promítá do řady právních předpisů např. v oblasti rodinně právní, sociální, školské, zdravotní, daňové, občanskoprávní, trestní apod. Představuje tak předmět činnosti celé řady orgánů, právnických a fyzických osob. Z výše uvedených skutečností je tedy zřejmé, že ochranu dítěte a jeho právní úpravu nelze zahrnout do jediného právního předpisu (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2023).

K sociálně-právní ochraně dětí můžeme zahrnout následující právní předpisy:

- Zákon č. 363/2021 Sb., kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů (jedná se o novelu zákona č. 359/1999 Sb.),

- Vyhláška č. 449/2021 Sb., kterou se mění vyhláška č. 473/2012 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů,
- Usnesení č. 2/1993 Sb., předsednictva České národní rady o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součástí ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů,
- Sdělení č. 104/1991 Sb., federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte, ve znění pozdějších předpisů,
- Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů (školský zákon),
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů,
- Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů,
- Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů,
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů,
- Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů,
- Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže) aj.

SPOD vykonávají orgány státu a pověřené osoby, které jsou uvedeny v následující kapitole.

„SPO se zaměřuje zejména na děti, jejichž rodiče zemřeli, neplní povinnosti vyplývající z rodičovské odpovědnosti, nevykonávají nebo zneužívají práva plynoucí z rodičovské odpovědnosti. Dále na děti svěřené jiné osobě odpovědné za jejich výchovu. Dále na děti vedoucí zahálčivý nebo nemravný život, i na děti, které opakovaně utíkají od rodičů, na děti-oběti trestných činů, na děti umístěné v zařízeních pro nepřetržitou péči, na děti ohrožené násilím mezi rodiči nebo jinými osobami odpovědnými za výchovu dítěte, na děti žádající o udělení mezinárodní ochrany, azylanty a děti požívající doplňkové ochrany. SPO se vztahuje i na děti s rizikovým chováním“ (Matoušek, Pazlarová, 2016, s. 35).

Za zmínku stojí také některé hlavní principy právní úpravy sociálně-právní ochrany dětí. Při poskytování sociálně-právní ochrany dětí je prioritou a předním hlediskem nejlepší zájem, prospěch a blaho dětí, ochrana rodičovství a rodiny a vzájemné právo rodičů a dětí na rodičovskou výchovu a péči. SPO se poskytuje bezplatně všem nezletilým dětem mladším 18 let, a to bez rozdílu a bez jakékoliv diskriminace na základě rasy, barvy pleti, pohlaví, náboženství atd. SPO náleží všem nezletilým dětem, které se nacházejí na území České republiky, a to bez ohledu na státní občanství, avšak za následujících podmínek, kdy dítě:

- má na území ČR trvalý pobyt,
- má povoleno trvalý pobyt nebo je hlášeno k pobytu na území ČR po dobu nejméně 90 dnů,
- podalo návrh na zahájení řízení o udělení mezinárodní ochrany na území ČR,
- je oprávněno na území ČR trvale pobývat,
- pobývá na území ČR s rodičem, který podal žádost o udělení oprávnění pobytu za účelem poskytnutí dočasné ochrany na území ČR (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2023).

2.1 Orgán sociálně-právní ochrany dětí

„Orgán sociálně-právní ochrany dětí je státní orgán, jehož úkolem je chránit zájmy nezletilých dětí“ (Matoušek, Pazlarová, 2016, s. 35). Sociálně-právní ochranu dětí poskytují a vykonávají orgány státu a pověřené osoby. Na našem území mezi tyto orgány sociálně-právní ochrany dětí patří: obecní úřady, obecní úřady obcí s rozšířenou působností, krajské úřady a Magistrát hlavního města Prahy, Ministerstvo práce a sociálních věcí a Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí. Krajské úřady a Magistrát hlavního města Prahy mají možnost výkonem SPOD pověřit jiné subjekty, které pak nazýváme tzv. pověřené osoby (Matoušek, Pazlarová, 2016).

Oddělení sociálně-právní ochrany dětí většinou nalezneme na městských úřadech pod sociálním odborem. Na dílčích úřadech bývá oddělení SPOD rozdělené na další agendy. Rozdělení těchto agend se může lišit, ale zpravidla se setkáváme s terénní sociální prací, kurátorem pro děti a mládež (sociální kuratelou) a náhradní rodinnou péčí.

Podíváme-li se blíže na terénní sociální práci, tak ta se zaměřuje zejména na děti, jejichž rodiče zemřeli nebo na děti, jejichž rodiče neplní nebo nevykonávají povinnosti či zneužívají

práva plynoucí z rodičovské zodpovědnosti. Zaměřuje se také na děti, které byly svěřeny do výchovy jiné fyzické osoby, na děti, na kterých byl spáchán trestný čin nebo které jsou ohrožovány násilím mezi rodiči nebo jinými osobami odpovědnými za jejich výchovu. Při soudním řízení, například při rozvodu rodičů, vykonává OSPOD kolizní opatrovnictví, kdy zastupuje zájmy a blaho dítěte. Terénní sociální práce se tedy zaměřuje na dysfunkční rodinný systém a kolizní opatrovnictví (Česko, 1999).

Kurátoři pro děti a mládež se orientují na výchovné problémy a trestnou činnost nezletilých a mladistvých. Pracují s dětmi s poruchami chování, které vedou zahálčivý nebo nemravný život, které se opakovaně dopouští přestupků, spáchaly trestný čin nebo čin jinak trestný a také s dětmi, které utíkají z domova. Kurátoři pomáhají nejen dětem řešit jejich problémy, které vedou k rizikovému chování, ale jsou k dispozici také rodičům nebo jiným osobám odpovědným za jejich výchovu a pomáhají jim řešit problémy související s výchovou dětí (Česko, 1999).

Náhradní rodinná péče se zabývá oblastí pěstounské péče, poručnické péče a osvojení. Je zaměřena na vyhledávání dětí, které jsou vhodné k osvojení nebo ke svěřeni do náhradní rodinné péče. Zaměřuje se i na vyhledávání osob, které by byly vhodné stát se osvojiteli nebo pěstouny. Mezi její základní činnosti patří mimo jiné poskytování poradenské pomoci týkající se výchovy dítěte v náhradním rodinném prostředí a sleduje také vývoj dětí, které byly svěřeny do výchovy jiných osob (Česko, 1999).

Povinnosti jednotlivých orgánů

Jak uvádí Novotná a Fejt (2009), jedním ze základních principů sociálně-právní ochrany dětí je předcházet vzniku problémů a jejich narůstání. Je důležité mít přehled o rodinách a dětech, které by mohly potřebovat nějakou formu pomoci. Především tak je možné jim poskytnout účinnou a včasnou pomoc a ochranu. Proto hlavním úkolem jednotlivých orgánů sociálně-právní ochrany dětí je preventivní a poradenská činnost.

Dle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálněprávní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů mají obecní úřady a obecní úřady obcí s rozšířenou působností za úkol zejména:

- *„vyhledávat ohrožené děti,*
- *působit na rodiče, aby plnili povinnosti plynoucí z rodičovské zodpovědnosti,*
- *jednat s rodiči za účelem odstranění nedostatků ve výchově dítěte, ale i s dítětem,*

- sledovat, zda není porušován zákaz vstupu dětí do prostředí, které je z hlediska jejich vývoje ohrožuje,
- pomáhat rodičům při řešení výchovných problémů nebo jiných problémů souvisejících s péčí o dítě,
- poskytovat nebo zprostředkovat rodičům poradenství při výchově a vzdělávání dítěte a při péči o zdravotně postižené dítě a nastane-li určitý problém řešit jej“ (Novotná, Fejt, 2009, s. 97).

Poslání orgánu sociálně-právní ochrany dětí

Orgán sociálně-právní ochrany dětí, často používaný také pod nesprávným označení „sociálka“, je úřad, který pomáhá dětem a chrání jejich zájmy. Na tento úřad se obracejí lidé, kteří na jednu stranu od něj potřebují pomoc, na stranu druhou se ho ale i obávají. Velmi zjednodušeně lze říci, že pokud přestane rodič nebo jiná osoba odpovědná za výchovu dítěte hájit práva a zájmy dítěte, tak nastupuje OSPOD. Do prostředí rodiny a jejího soukromí vstupuje OSPOD opravdu jen tehdy, pokud je dítě a jeho práva ohrožena (Kubičiková, 2023). Spousta lidí se domnívá, že OSPOD vyřeší všechny problémy týkající se dětí. Další mylná představa je ta, že OSPOD bere děti. Sociální pracovníci jsou pouze koordinátory takových případů a k odebrání dětí z rodiny dochází pouze v závažných případech u opravdu ohrožených dětí. K velkému nepochopení náplně práce sociálních pracovníků OSPODU dochází také u rodičů dětí, kteří řeší partnerské spory a domnívají se, že sociální pracovníci by jim měli pomoci tyhle spory řešit (Kubičiková, 2023). OSPOD tedy zastupuje práva dětí tam, kde to nedělají jejich zákonní zástupci, zaměřuje se především na ohrožené děti (dle § 6) a řeší náhradní rodinnou péči. OSPOD naopak nehájí zájmy zákonných zástupců, institucí ani školských či jiných zařízení a neřeší spory mezi rodiči dítěte (Kubičiková, 2023). „OSPOD je často první instance, kam se lidé obracejí v záležitostech dětí. Ale OSPOD by měla být ta poslední instance“ (Kubičiková, 2023).

OSPOD zpravidla zastává v rámci své činnosti několik rolí:

- opatrovnictví – zastupuje a hájí zájmy nezletilého dítěte při soudních jednáních v případě kolize zájmů dítěte a rodičů či jiných osob odpovědných za jeho výchovu,
- veřejné poručenství – dokud není poručníkem jmenována jiná osoba, tak tuto funkci vykonává OSPOD,

- kontrolní a dohledové činnosti – sleduje vývoj dětí v náhradní rodinné péči a také výkon ústavní a ochranné výchovy,
- ochrana dítěte – spočívá v intervenční povinnosti v případě ohrožení dítěte,
- poradenská a preventivní činnost,
- koordinační role – koordinuje celý systém práce s rodinou a dítětem, například za pomoci individuálního plánu ochrany dítěte, rodinných sezení, apod.,
- činnosti v oblasti náhradní rodinné péče – zprostředkovává pěstounskou péči, pěstounskou péči na přechodnou dobu a osvojení,
- činnosti v oblasti sociální kurately pro děti a mládež – pomáhá rodičům při řešení výchovných problémů dětí, pomáhá dětem při překonávání problémů vedoucích k rizikovému chování (Česko, 1999).

Sociální pracovníci OSPOD spolupracují především se školami, školskými a zdravotnickými zařízeními, s psychology, právníky, městskou a státní policií a se státním zastupitelstvím. Dále se spolupracuje s probační a mediační službou, se zařízeními poskytujícími ústavní a ochrannou výchovu (dětská centra, diagnostické ústavy, výchovné ústavy, dětské domovy a dětské domovy se školou), dále se středisky výchovné péče a s úřadem práce. Ke spolupráci dochází také s jinými odbory na stejném úřadě i s dalšími obecními úřady či s některými nestátními organizacemi. Spolupráce může spočívat také v účasti na komunitním plánování (Matoušek, Pazlarová, 2016).

2.2 Standardy kvality sociálně-právní ochrany dětí

Standardy kvality jsou souborem čtrnácti kritérií, prostřednictvím kterých je zaručena úroveň kvality, která je poskytována orgány sociálně-právní ochrany, a to jak ve vztahu k dětem, tak k rodičům a jiným osobám odpovědným za výchovu. Všechny orgány sociálně-právní ochrany dětí jsou při výkonu své činnosti zavázány řídit se těmito standardy. Standardy kvality jsou platné od 01.01.2015 a byly zpracovány v příloze č. 1 vyhlášky č. 473/2012 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Kontrolou standardů kvality SPOD, které poskytují obecní úřady je pověřen příslušný krajský úřad (Matoušek, Pazlarová, 2016). Při zavedení standardů kvality sociálně-právní ochrany dětí bylo jejich hlavním cílem vytvoření podmínek pro systematickou sociální práci s dětmi a rodinami. Tyto standardy a jejich kritéria nastavují alespoň minimální standard

práce ve vztahu ke klientovi i zaměstnanci a sjednocují postupy, které jsou uplatňovány při práci s ohroženými dětmi a rodinami (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2023).

Standardy kvality sociálně-právní ochrany dětí:

Standard č. 1 – Místní a časová dostupnost,

Standard č. 2 – Prostředí a podmínky,

Standard č. 3 – Informovanost o výkonu sociálně-právní ochrany dětí,

Standard č. 4 – Personální zabezpečení výkonu sociálně-právní ochrany dětí,

Standard č. 5 – Přijímání a zaškolování,

Standard č. 6 – Profesionální rozvoj zaměstnanců,

Standard č. 7 – Prevence,

Standard č. 8 – Přijetí oznámení, posouzení naléhavosti a přidělení případu,

Standard č. 9 – Jednání, vyhodnocování a individuální plán ochrany dítěte,

Standard č. 10 – Kontrola případu,

Standard č. 11 – Rizikové a nouzové situace,

Standard č. 12 – Dokumentace o výkonu sociálně-právní ochrany dětí,

Standard č. 13 – Vyřizování a podávání stížností,

Standard č. 14 – Návaznost výkonu sociálně-právní ochrany dětí na další subjekty (Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí, 2023).

2.3 Náhradní rodinná péče

Jestliže děti nemohou vyrůstat a být vychovávány ve své vlastní rodině, a to z různých důvodů a rodiče se o ně dočasně či trvale nemohou nebo nechtějí starat, pak je pro tyto ohrožené děti vytvořena záchranná síť tzv. náhradní rodinná péče (péče jiné osoby) nebo ústavní péče. V České republice mezi základní formy náhradní rodinné péče řadíme osvojení (adopci), pěstounskou péči, opatrovnictví a svěření dítěte do péče jiné fyzické osoby než rodiče (Matoušek, Pazlarová, 2016). Ústavní péče zahrnuje zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, dětské domovy pro děti do tří let věku (kojenecké ústavy a dětská centra), dětské domovy, dětské domovy se školou, výchovné ústavy, diagnostické ústavy a domovy pro osoby se zdravotním postižením. „*Náhradní rodinná péče je forma nekolektivní péče o ohrožené děti, která je vykonávána náhradními rodiči v jejich rodině, která tak dětem umožňuje vyrůstat v prostředí, které je nejvíce podobné jejich vlastní rodině. Náhradní rodinná péče má přednost před péčí ústavní*“ (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2022).

Svěření dítěte do péče jiné fyzické osoby

Svěření do péče jiné fyzické osoby, než rodiče se využívá v takových případech, kdy to vyžaduje zájem dítěte a většinou se jedná o osobu příbuznou. Tato vhodná osoba se svěřením dítěte souhlasí (Matoušek, Pazlarová, 2016). K takovému svěření dochází, pokud o dítě nemůže osobně pečovat žádný z rodičů ani poručník a má také přednost před péčí v ústavní výchově (Česká republika, 2012). „*Svěření dítěte do osobní péče pečující osoby nenahrazuje pěstounskou péči, předpěstounskou péči ani péči, která musí předcházet osvojení*“ (Česká republika, 2012). Soud zpravidla dá přednost příbuznému při výběru vhodné osoby. Při rozhodnutí o svěření také vymezí rozsah týkající se práv a povinností směřujících k dítěti (Novotná, Fejt, 2009).

Pěstounská péče

Dítě je svěřeno soudem do osobní péče pěstounovi, jestliže nemůže o dítě osobně pečovat žádný z rodičů, ani jeho poručník. Dítě nemusí být právně volné a jsou zachována práva biologických rodičů. Pěstoun tedy o dítě osobně pečuje, vykonává přiměřeně práva a povinnosti rodičů a zastupuje dítě pouze v běžných záležitostech a nemá vyživovací povinnost. K vyřízení mimořádných záležitostí, např. vyřízení cestovního dokladu, musí pěstoun požádat o souhlas zákonného zástupce, případně soud. Pěstounská péče se rozlišuje na zprostředkovanou a nezprostředkovanou pěstounskou péči. Zprostředkovaná pěstounská péče nastává tehdy, když o dítě pečuje osoba, která byla vybrána krajským úřadem z evidence žadatelů o pěstounskou péči. Vybraný žadatel obdrží „oznámení o vhodnosti“ a poté má možnost se seznámit s vybraným dítětem a následně podat soudu návrh na svěření tohoto dítěte do pěstounské péče. Naopak u nezprostředkované pěstounské péče je dítě v péči osoby příbuzné nebo blízké, nebo si evidovaný žadatel dítě sám vybere. Zprostředkovaná a nezprostředkovaná pěstounská péče se liší v nároku na dávky, které jsou upravené v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. Pěstoun má nárok buď na odměnu pěstouna nebo na příspěvek při pěstounské péči. Pěstounství končí zletilostí dítěte, případně dříve rozhodnutím soudu (Matoušek, Pazlarová, 2016).

Pěstounská péče na přechodnou dobu

Pěstounská péče na přechodnou dobu by měla trvat maximálně po dobu jednoho roku. Její výkon zajišťují profesionální pěstouni. Využívá se v případech, kdy se očekává, že se najde jiné řešení situace. Zpravidla se pro dítě hledá jiná vhodná rodina. Účelem

pěstounské péče na přechodnou dobu může být také poskytnutí času rodičům, aby byli opět schopni převzít dítě do své péče poté, co upraví své poměry, které budou vhodné pro výchovu dítěte (Matoušek, Pazlarová, 2016).

Poručenství

Jestliže nastane situace, kdy rodiče nezletilého dítěte zemřeli, byli zbaveni jejich rodičovské zodpovědnosti, byl výkon jejich rodičovské zodpovědnosti pozastaven nebo nemají způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu, tak se jako forma náhradní rodinné péče zvolí poručenství. Poručník nezletilé dítě zastupuje, vychovává a spravuje jeho majetek místo jeho rodičů. Pokud je to možné, tak by se dítěti měla poručníkem stát osoba příbuzná nebo jiná blízká osoba, pokud to ale není možné, tak se poručníkem dítěte stane orgán SPOD (Matoušek, Pazlarová, 2016). Poručník zastává roli zákonného zástupce a má stejná práva a povinnosti vůči dítěti jako rodič, pouze s výjimkou vyživovací povinnosti, která zůstává rodičům dítěte. Ustanovený poručník může, ale nemusí o dítě osobně pečovat. Pokud poručník péči o dítě osobně vykonává, tak má nárok na dávky pěstounské péče a s ní spojená práva a povinnosti pěstouna (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2022).

Osvojení

Osvojení neboli adopce je optimální formou náhradní rodinné péče. Osvojením vznikne mezi osvojencem a osvojitelem takový vztah, jako mezi rodiči a dětmi, mezi osvojencem a příbuznými od osvojitele vzniknou vztahy příbuzenské. Osvojenec dále získá příjmení osvojitele. Vzájemná práva a povinnosti mezi osvojeným dítětem a jeho původní rodinou zanikají. Osvojitelé disponují při výchově osvojeného dítěte rodičovskou zodpovědností v plném rozsahu (Novotná, Fejt, 2009). Nezbytnou podmínkou osvojení je, že dítě je tzv. právně volné. To znamená, že rodiče dítěte zemřeli, byli zbaveni rodičovské zodpovědnosti nebo nemají způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu (Matoušek, Pazlarová, 2016). K osvojení dítěte není potřeba souhlasu rodiče, který nemá o své dítě zájem. Nezájem rodiče vzniká tehdy, když neprojeví zájem alespoň tři měsíce od posledního projeveného zájmu. „*Osvojiteli se mohou stát pouze fyzické osoby, které zaručují způsobem svého života, že osvojení bude ku prospěchu dítěte a společnosti*“ (Novotná, Fejt, 2009, s. 74).

Matoušek a Pazlarová (2016, s. 38) uvádí také nezbytné činnosti sociálních pracovníků OSPOD v oblasti náhradní rodinné péče, kterými jsou: „*vyhledávat děti, které náhradní péči potřebují, vyhledávat vhodné dospělé, kteří tuto péči mohou poskytovat, přijímat žádosti o zprostředkování pěstounské péče nebo osvojení, posuzovat tyto žádosti, získávat podklady*

pro rozhodnutí o těchto žádostech a uchovávat rozhodnutí o nich, poskytovat žadatelům poradenství, sledovat vývoj dětí svěřených do NRP, spolupracovat s biologickými rodinami dětí v NRP, účastnit se soudních jednání a jednání krajského úřadu týkajících se NRP“. Mimo jiné stejní autoři zmiňují také skutečnost, že hlavní úlohu v rozhodování o náhradní rodinné péči hrají především krajské úřady, kde je podstatná část administrativy (Matoušek, Pazlarová, 2016).

3 SOCIÁLNÍ PRACOVNÍK

Ve třetí kapitole se zabýváme vymezením činnosti sociálního pracovníka, uvádíme jeho předpoklady a věnujeme se i etickému kodexu sociálních pracovníků. Následně probíráme činnost sociálního pracovníka orgánu sociálně-právní ochrany dětí a jeho klíčové kompetence.

Dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, je sociální pracovník definován následovně: „*Sociální pracovník vykonává sociální šetření, zabezpečuje sociální agendy včetně řešení sociálně právních problémů v zařízeních poskytujících služby sociální péče, sociálně právní poradenství, analytickou, metodickou a koncepční činnost v sociální oblasti, odborné činnosti v zařízeních poskytujících služby sociální prevence, depistážní činnost, poskytování krizové pomoci, sociální poradenství a sociální rehabilitace, zjišťuje potřeby obyvatel obce a kraje a koordinuje poskytování sociálních služeb*“ (Česká republika, 2006). Ve stejném zákoně v následujícím paragrafu jsou také uvedeny předpoklady pro výkon této profese. Mezi tyto předpoklady zahrnujeme plnou svéprávnost, bezúhonnost, zdravotní způsobilost a odbornou způsobilost dle uvedeného zákona.

Sociální pracovníci se zabývají životními situacemi lidí a čím více vidí situaci klienta v celém jejím kontextu, tím lepší mohou být služby, které těmto klientům poskytují (Musil, 2004). Sociální pracovníci dle Matouška a kol. (2003, s. 11) „*pomáhají jednotlivcům, rodinám, skupinám i komunitám dosáhnout způsobilosti k sociálnímu uplatnění nebo ji získat zpět. Kromě toho pomáhají vytvářet pro jejich uplatnění příznivé společenské podmínky. U klientů, kteří se již společensky uplatnit nemohou, podporuje sociální práce co nejdůstojnější způsob života.*“ Matoušek a kol. (2001) dále také uvádí, že sociální pracovníci mají za úkol podporovat klienta a jeho sociální fungování. Jde tedy o poskytnutí takové pomoci klientům, aby získali či obnovili dovednosti, díky kterým budou lépe reagovat na požadavky a nároky společnosti. Paulík (2004) popisuje sociálního pracovníka jako osobu, která jedná v souladu s etickým kodexem a pro výkon sociální práce disponuje odborným vzděláním a profesními předpoklady. Dále se sociální pracovník na celou situaci snaží dívat komplexně a snaží se společně s klientem o to, aby se podobná situace již neopakovala. „*Sociální pracovníci pracují v komunitách s lidmi, kteří hledají pozitivní cesty vpřed v problémech, kterým ve svém životě čelí. Pomáhají lidem vytvářet taková prostředí, ve kterých chtějí žít, prostřednictvím spolurozhodování, koprodukce a společenské odpovědnosti*“ (International Federation of Social Workers, 2024).

Pracovníci pomáhajících profesí, a tedy i sociální pracovníci se mohou při výkonu své práce setkat s nejrůznějšími obtížemi, problémy i zklamáním. U pomáhajících profesí, kde je poskytována služba druhým lidem je potřeba nejen vzdělání, ale také osobnostní dispozice a je také zapotřebí respektovat určité etické zásady a ochota pomáhat druhým lidem (Jankovský, 2003). Jankovský (2003) dále hovoří o tom, že je důležité být odpovědným, a to ve všech rovinách. Odpovědní bychom měli být jak k sobě samému, tak i k okolnímu světu a k druhým lidem. Tato odpovědnost se týká především pomáhajících profesí, kde se pracuje s druhými lidmi. Právě u těchto pracovníků se přirozeně očekává spontánní prosociální jednání. Jednání, které se vyznačuje ochotou pomoci druhým, empatických chování, schopností sdílet problémy druhých nebo takové jednání, které respektuje prospěch ostatních. Jedná se tedy o samu podstatu pomáhajících profesí. Dle Janouškové a Nedělníkové (2008) vykonávají sociální pracovníci v rámci svého povolání činnosti v oblasti sociálních služeb, ve školách a školských zařízeních, ve zdravotnických zařízeních, ve věznicích a azylových zařízeních, a především také v oblasti sociálně-právní ochrany dětí.

3.1 Předpoklady sociálního pracovníka

Osobnost sociálního pracovníka, především jeho osobnostní a kvalifikační předpoklad, mají velký vliv na kvalitu sociální práce (Elichová, 2017). Sociální pracovníci často pracují s klienty, kteří se nachází v náročných a složitých životních situacích a problémech a nejsou nijak motivováni ke změně. Sociální pracovníci, kteří se těmto klientům snaží pomoci, by měli disponovat nejrůznějšími dovednostmi a měli by především mít předpoklady pro práci s klientem. Důležitá je u nich empatie a profesionalita, která by měla směřovat k osamostatnění klienta (Gulová, 2011). „*Role pomáhajícího pracovníka má svá jasná pravidla a jasná očekávání*“ (Géringová, 2011, s. 36). Dle Matouška a kol. (2003) patří mezi obecné předpoklady a dovednosti pracovníků pomáhajících profesí zejména zdatnost a inteligence, přitažlivost, důvěryhodnost, komunikační dovednosti a empatie. Zdatnost z toho důvodu, že pomoc druhým je těžká a fyzicky náročná práce, a proto je důležité své tělo poslouchat. Inteligence spočívá v obohacování svých znalostí např. čtením odborné literatury či seznamováním se s novými teoriemi a technikami. Přitažlivost není myšlena jen fyzická, může se jednat o přitažlivost, kterou si sociální pracovník získá svým chováním, přístupem, odborností či jednáním s klienty. Důvěryhodnost je myšlena ve smyslu diskrétnosti, spolehlivosti a porozumění, kdy klient vnímá čestnost, srdečnost a otevřenost sociálního pracovníka. Komunikace představuje základní prostředek navázání vztahu mezi

klientem a sociálním pracovníkem a empatie reprezentuje především naslouchání, porozumění a sdělování porozumění klientovi. Elichová (2017) také uvádí důležitost měkkých dovedností, které představují jistou profesionalitu v oboru. Mezi tyto dovednosti lze zařadit například přijetí klienta takového, jaký je, aktivní naslouchání, schopnost vidět problémy v souvislostech, schopnost nabídnout klientovi řešení, působit důvěryhodně, mít zájem pomoci klientovi apod.

3.2 Etický kodex sociálního pracovníka

Sociální pracovníci se při své práci řídí etickým kodexem a měli by se snažit o rozvoj a zlepšení sociální politiky (Jankovský, 2003). Důležitou součástí profese sociálních pracovníků jsou jejich společné hodnoty, které jsou zpracovány v etickém kodexu sociálních pracovníků. V oblasti sociální práce jsou tyto hodnoty významné jak z důvodu toho, že určují povahu vztahu mezi sociálním pracovníkem a klientem, kolegy i širším okolím, tak i z toho důvodu, že ovlivňují výběr metod práce. Hodnoty jsou mimo jiné klíčové při řešení etických dilemat a jsou na nich také založeny principy práce s klienty (Matoušek a kol., 2003). Sociální pracovníci pravidelně navštěvují přirozené prostředí svých klientů, zejména jejich domovy. Takové návštěvy bývají zvláště při práci s dětmi v náhradní rodinné péči pravidelné a dlouhodobé. Sociální pracovníci tak znají všechny rodinné příslušníky, setkávají se s různými příjemnými i nepříjemnými situacemi v soukromí klientů a všechny tyto zkušenosti zažívají z bezprostřední blízkosti (Janoušková, Nedělníková, 2008). „Pravidla etického chování ve vztahu ke klientům mohou z etických kodexů vyznívat srozumitelně a nepochybně, v konkrétních situacích však vztahy s klienty přináší sociálním pracovníkům řadu výzev, rizika nesprávných rozhodnutí, dilemat a etických otázek“ (Janoušková, Nedělníková, 2008, s. 384). Etické kodexy definují a vymezují hodnoty, principy a zásady chování osob v určitých profesích, organizacích a institucích. Za tímto účelem vznikl také v roce 1995 Etický kodex společnosti sociálních pracovníků v České republice, který zpracovala a vytvořila Společnost sociálních pracovníků. K menším změnám a doplnění došlo v roce 2006, jinak tento etický kodex zůstal téměř stejný beze změn (Janebová, 2015). „Etický kodex je nezastupitelným nástrojem podpory řešení etických dilemat sociální práce“ (Janebová, 2015, s. 7).

Sociální pracovníci v České republice mají možnost se sdružovat v různých asociacích či společnostech, mezi které patří například Asociace poskytovatelů sociálních služeb České

republiky, Společnost sociálních pracovníků ČR, Profesní komora sociálních pracovníků, z. s., nebo Profesní svaz sociálních pracovníků v sociálních službách. Každé z těchto sdružení má svou vlastní verzi etického kodexu, kterou se řídí, avšak podstata těchto kodexů zůstává stejná, protože je založena na stejných etických hodnotách a principech. V naší práci se blíže podíváme na Etický kodex sociálních pracovníků a členů Profesního svazu sociálních pracovníků v sociálních službách APSS ČR.

Tento Etický kodex je rozdělen na preambuli a na ni navazující čtyři části. V preambuli je vymezen etický kodex a uveden hlavní cíl kodexu, kterým je úsilí o naplnění sociální práce a definice pravidel zodpovědnosti a etického chování sociálního pracovníka ve vztahu ke klientovi sociální práce, zaměstnavateli, kolegům, profesi a její odbornosti a společnosti. Jako poslední je zde zmínka o tom, že kodex vychází zejména z Listiny základních práv a svobod České republiky a Všeobecné deklarace lidských práv. Na preambuli navazuje Etická zodpovědnost, kdy na prvním místě je vždy etická zodpovědnost sociálního pracovníka k jeho klientovi, kdy sociální pracovník například podporuje svého klienta k vědomí vlastní odpovědnosti, chrání a respektuje jeho právo na soukromí, podporuje klientovi silné stránky, jedná s ním důstojně, s úctou a respektem apod. Etická zodpovědnost vůči zaměstnavateli spočívá v plnění povinností plynoucích z pracovní smlouvy a pracovní náplně, v předcházení diskriminace a násilí v organizaci či v řešení etických dilemat se zaměstnavatelem v případě jejich vzniku atd. Etická zodpovědnost vůči kolegům v sociální práci je založena na respektování znalostí a zkušeností kolegů, na spolupráci s nimi, na respektování odlišných názorů a na vyjádření kritiky vhodným a přiměřeným způsobem, v dodržování stanovených postupů při práci s klienty nebo v zapojování do diskuzí a podpoře kolektivních dialogů. Etickou zodpovědností vůči profesi a odbornosti sociálního pracovníka je udržování a zvyšování prestiže této profese, vyzdvihování etických hodnot, profesionální vystupování, rozlišování zájmů klienta, profese a vlastních zájmů apod. Etická zodpovědnost vůči společnosti zahrnuje zlepšování sociálních podmínek a zvyšování sociální spravedlnosti podněcováním změn v zákonech a v politice, podporování spravedlivého rozdělování společenských zdrojů, podporu sociálního smíru nebo usilování o zvýšení prestiže této profese ve společnosti. Další částí Etického kodexu jsou Etické problémy a dilemata, Závaznost etického kodexu a Závěr, ve kterém je informace o vydání a přijetí tohoto Etického kodexu (Asociace poskytovatelů sociálních služeb České republiky, 2023).

3.3 Sociální pracovník orgánu sociálně-právní ochrany dětí

Jak již bylo zmíněno, sociální pracovníci sociálně-právní ochrany dětí jsou společností vnímáni spíše negativně, a to především kvůli obavám, které vyplývají z neznalosti této profese a předsudků vůči ní. Lidé si se sociálními pracovníky sociálně-právní ochrany dětí spojují odebrání dětí z rodin a nevnímají je dostatečně jako odborníky. Možnosti těchto sociálních pracovníků jsou přeceňovány a zároveň i podceňovány. Dalším problémem je, že jejich profesní role je vymezena pouze v podobě širokého souboru povinností, který je uveden v zákoně o sociálně-právní ochraně dětí. Proto není jejich role jasná nejen veřejnosti, ale ani jejich klientům, tedy rodinám a dětem (Matoušek, Pazlarová, 2016). „*Sociální pracovník OSPOD hledá rovnováhu mezi pomocí a kontrolou, přičemž se tyto dva aspekty jeho práce mohou při práci s jedním případem průběžně měnit*“ (Matoušek, Pazlarová, 2016, s. 8). Sociální pracovník pracuje s lidmi, se kterými navazuje vztahy. Ve spoustě případů se jedná o klienty, kteří se nachází v těžkých životních situacích a dá se očekávat, že budou mít nereálná očekávání vůči sociálním pracovníkům, kteří se jim snaží pomoci (Matoušek, Pazlarová, 2016).

Klíčové kompetence sociálního pracovníka OSPOD

Stejně jako všichni sociální pracovníci, tak i sociální pracovníci OSPOD musí mít jisté kompetence, které při práci s klienty uplatňují. Můžeme tedy hovořit o určité způsobilosti:

- rozpoznat a určit vlivy, které vyvolávají sociální problémy u jedinců i menších či větších skupin (rodiny, komunity) a také určit formy těchto problémů,
- komunikovat s klientem tak, aby to pro něj bylo srozumitelné a s patřičnou mírou angažovanosti, pomoci klientovi definovat jeho potřeby a vytvořit plán intervence,
- poskytovat služby, které mají vést k řešení náročné životní situace klienta a případně i jeho rodiny,
- spolupracovat s kolegy ve vlastní organizaci, spolupracovat s externími specialisty např. s lékaři, psychology, soudci apod.,
- mít přehled v komunitních vazbách a být schopen tyto vazby v komunitách posilovat a následně využívat pro vlastní práci,
- orientovat se v ekonomické a právní sféře profese,
- posoudit průběh programů i jejich následné výsledky,

- řešit etická dilemata, se kterými se daný pracovník setkává (Matoušek, Pazlarová, 2016).

Při práci s ohroženými dětmi a rodinami musí být sociální pracovník OSPODU schopný vyhodnotit míru ohrožení dítěte včetně vlivů, které způsobují takové ohrožení dítěte. Dále je potřeba zhodnotit materiální zázemí rodiny, výchovu rodičů a vztahy v rodině. Sociální pracovník by měl být také schopen rozpoznat, zda má rodič o dítě zájem či nikoliv, zprostředkovat dítěti vhodnou náhradní rodinnou péči, jestliže to situace vyžaduje, minimalizovat negativní dopad rozvodu rodičů na dítě či rozpoznat zneužívání systému dávek apod. (Matoušek, Pazlarová, 2016). Matoušek a Pazlarová (2016) mimo jiné popisují situace, které jsou pro sociální pracovníky OSPODU náročné a patří sem například:

- *„prověřování podezření na nevhodné zacházení s dítětem v rodině,*
- *zahájení a průběh procesu odebrání dítěte z rodiny, včetně asistence při výkonu rozhodnutí,*
- *řešení situace dětí, které jsou na útěku z ústavního zařízení,*
- *řešení situace dětí, jejichž rodiče jsou závislí na alkoholu nebo jiných návykových látkách, jsou duševně nemocní, propadli patologickému hráčství, chovají se násilně,*
- *zásahy v době, kdy pracovník slouží týdenní pohotovost, zejména v noci atd.“* (Matoušek, Pazlarová, 2016, s. 51).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODOLOGIE VÝZKUMU

V druhé části naší diplomové práce, tedy v empirické, navazujeme na předchozí teoretickou část. Zaměřujeme se zde na výzkumný problém, výzkumné cíle a otázky, hypotézy, popisujeme metodu sběru dat a výzkumný soubor. Následně se dostáváme ke kapitole analýza a interpretace dat, kde nejprve provádíme analýzu jednotlivých položek dotazníku, následně analýzu a vyhodnocení jednotlivých výzkumných otázek. Následuje vyhodnocení hypotéz a shrnutí výsledků. Poslední kapitoly představují diskuze, doporučení pro praxi a závěr. Pro účely naší práce jsme zvolili kvantitativní výzkum, který byl realizován formou dotazníkového šetření. „*Dotazník je soustava předem připravených a pečlivě formulovaných otázek, které jsou promyšleně seřazeny a na které dotazovaná osoba (respondent) odpovídá písemně*“ (Chráška, 2007, s. 163). Hlavním cílem výzkumu bylo zjistit, jaké jsou rozdíly ve zkušenostech sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí s profesními hranicemi při práci s dětmi v náhradní rodinné péči.

4.1 Výzkumný problém

Náš výzkumný problém je orientován na profesní hranice sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí při práci s dětmi v náhradní rodinné péči. Hranice jsou základem téměř všeho, co v sociální práci děláme a chrání všechny zúčastněné. Profesní hranice napomáhají vytvářet bezpečný, otevřený, stabilní a transparentní vztah, který je jasně založený na základě potřeb klienta. Dále budují a udržují důvěru klientů, zajišťují konzistentní poskytování služeb, udržují vztah na profesionální úrovni, chrání zranitelnost klientů, minimalizují nedorozumění či představují prevenci syndromu vyhoření a mnoho dalšího (Cooper, 2012).

4.2 Výzkumné cíle

Cíle výzkumu

Nyní přejdeme ke stanovení výzkumných cílů.

Hlavním cílem výzkumu je zjistit, jaké jsou rozdíly ve zkušenostech sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí s profesními hranicemi při práci s dětmi v náhradní rodinné péči.

Pro dosažení hlavního výzkumného cíle jsme zvolili následující **dílčí cíle**:

1. Zjistit, jaké jsou rozdíly v nastavování profesních hranic sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí při práci s dětmi v náhradní rodinné péči v závislosti na jejich věku.
2. Zjistit, jaké jsou rozdíly v udržování profesních hranic sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí při práci s dětmi v náhradní rodinné péči v závislosti na délce jejich praxe.
3. Zjistit, jaké jsou rozdíly v udržování profesních hranic sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí při práci s dětmi v náhradní rodinné péči v závislosti na jejich dosaženém vzdělání.
4. Zjistit, jaké jsou rozdíly v překračování profesních hranic sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí při práci s dětmi v náhradní rodinné péči v závislosti na jejich pracovním přetížení.

4.3 Výzkumné otázky a hypotézy

Vzhledem k výzkumnému problému byly formulovány následující výzkumné otázky:

Hlavní výzkumná otázka: Jaké jsou rozdíly ve zkušenostech sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí s profesními hranicemi při práci s dětmi v náhradní rodinné péči?

Dílčí výzkumné otázky:

1. Jaké jsou rozdíly v nastavování profesních hranic sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí při práci s dětmi v náhradní rodinné péči v závislosti na jejich věku?
2. Jaké jsou rozdíly v udržování profesních hranic sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí při práci s dětmi v náhradní rodinné péči v závislosti na délce jejich praxe?
3. Jaké jsou rozdíly v udržování profesních hranic sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí při práci s dětmi v náhradní rodinné péči v závislosti na jejich dosaženém vzdělání?

4. Jaké jsou rozdíly v překračování profesních hranic sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí při práci s dětmi v náhradní rodinné péči v závislosti na jejich pracovním přetížení?

Stanovení hypotéz

Nyní můžeme stanovit následující hypotézy, které později ověříme.

H1: Předpokládáme, že existují rozdíly v nastavování profesních hranic sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí při práci s dětmi v náhradní rodinné péči v závislosti na jejich věku.

H2: Předpokládáme, že existují rozdíly v udržování profesních hranic sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí při práci s dětmi v náhradní rodinné péči v závislosti na délce jejich praxe.

H3: Předpokládáme, že existují rozdíly v udržování profesních hranic sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí při práci s dětmi v náhradní rodinné péči v závislosti na jejich dosaženém vzdělání.

H4: Předpokládáme, že existují rozdíly v překračování profesních hranic sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí při práci s dětmi v náhradní rodinné péči v závislosti na jejich pracovním přetížení.

4.4 Metoda sběru dat

Metoda sběru dat byla provedena dotazníkovým šetřením, tedy formou kvantitativní. Pro účely tohoto výzkumu jsme si vytvořili nestandardizovaný dotazník. Dotazník byl vytvořen na internetové platformě v prostředí google forms, data jsme tedy sbírali prostřednictvím internetu. Vzor dotazníku naleznete v příloze P I: Dotazník.

Dotazník, který jsme vytvořili, obsahuje celkem 27 položek a můžeme jej rozdělit na 4 části. V první části, po krátkém úvodu následuje 5 položek, které lze označit buďto jako položky zjišťující fakta, tedy demografické údaje nebo jako filtrační položky, které slouží především k popisu výzkumného souboru a k jeho rozdělení dle potřeby. Tyto položky můžeme označit i jako uzavřené (strukturované). První položka by tedy byla dichotomická a zbývající čtyři polytomické. Položky č. 2, 3 a 4 neslouží pouze k popisu výzkumného souboru, ale zároveň také tvoří proměnné u celkem tří dílčích výzkumných otázek.

V druhé části dotazníku se soustředíme na nastavování profesních hranic a najdeme zde celkem 7 položek. Všechny tyto položky spadají pod výzkumnou otázku č. 1: ***Jaké jsou rozdíly v nastavování profesních hranic sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí při práci s dětmi v náhradní rodinné péči v závislosti na jejich věku?*** V této výzkumné otázce se nachází dvě proměnné: *nastavování profesních hranic* a *věk*.

Proměnná *nastavování profesních hranic* je nominální proměnnou a je výsledkem položek č. 6, 7, 8 a 9 v dotazníku. Tyto položky jsou škálové a mají stejné možnosti odpovědí, ke kterým jsou přiřazena čísla 1-4 (4 = ano, 3 = spíše ano, 2 = spíše ne, 1 = ne). Po sečtení bodů u těchto položek v dotazníku nám vyjde určitý počet bodů, maximální počet je 16 bodů a minimální počet jsou 4 body. Tyto body jsou rozděleny do dvou kategorií:

- 4-9 bodů - sociální pracovníci si nenastavují profesní hranice,
- 10-16 bodů - sociální pracovníci si nastavují profesní hranice.

Proměnnou *věk* tvoří položka č. 2, která je ordinální proměnnou, jelikož jsou v možnosti odpovědi nabídnuté čtyři věkové kategorie (20-30, 31-40, 41-50, 51 a více).

Položky 10, 11 a 12 slouží pouze k dalšímu popisu této výzkumné otázky. Položka č. 10 je výčtová a položky č. 11 a 12 otevřené. Pokud se respondentů tyto otázky netýkají, tak mohou zvolit možnost *nemám nastavené hranice*.

Další část dotazníku, tedy třetí, tvoří celkem 7 položek. Všechny tyto položky spadají pod výzkumnou otázku č. 2: ***Jaké jsou rozdíly v udržování profesních hranic sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí při práci s dětmi v náhradní rodinné péči v závislosti na délce jejich praxe?*** a také pod výzkumnou otázku č. 3: ***Jaké jsou rozdíly v udržování profesních hranic sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí při práci s dětmi v náhradní rodinné péči v závislosti na jejich dosaženém vzdělání?*** V těchto výzkumných otázkách se nachází dvě proměnné: *udržování profesních hranic* a *délka praxe/dosažené vzdělání*.

Proměnná *udržování profesních hranic* je nominální proměnnou a je výsledkem položek č. 13, 14, 15 a 16 v dotazníku. Tyto položky jsou škálové a mají stejné možnosti odpovědí, ke kterým jsou přiřazena čísla 1-4 (4 = ano, 3 = spíše ano, 2 = spíše ne, 1 = ne). Po sečtení bodů u těchto položek v dotazníku nám vyjde určitý počet bodů, maximální počet je 16 bodů a minimální počet jsou 4 body. Tyto body jsou rozděleny do dvou kategorií:

- 4-9 bodů - sociální pracovníci udržují profesní hranice,

- 10-16 bodů - sociální pracovníci neudržují profesní hranice.

Proměnné *délka praxe/dosažené vzdělání* tvoří položky č. 3 a 4 a představují ordinální proměnné, jelikož jsou v možnostech odpovědi nabídnuté u položky č. 3 celkem tři časové období (do 5 let, 6-10 let, 11 let a více) a u položky č. 4 celkem čtyři stupně vzdělání (vyšší odborné, bakalářské, magisterské, doktorské).

Položky 17, 18 a 19 slouží pouze k dalšímu popisu této výzkumné otázky. Položky č. 17 a 18 jsou uzavřené a položka č. 19 výčtová. Pokud se respondentů tyto otázky netýkají, tak mohou zvolit možnost *nemám nastavené hranice*.

Poslední část dotazníku je věnována pracovnímu přetížení a tvoří ji 8 položek. Všechny tyto položky spadají pod výzkumnou otázku č. 4: ***Jaké jsou rozdíly v překračování profesních hranic sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí při práci s dětmi v náhradní rodinné péči v závislosti na jejich pracovním přetížení?*** V této výzkumné otázce se nachází dvě proměnné: *překračování profesních hranic* a *pracovní přetížení*.

Proměnná *překračování profesních hranic* je nominální proměnnou a je výsledkem položek č. 13, 14, 15 a 16 v dotazníku. Tyto položky jsou škálové a mají stejné možnosti odpovědí, ke kterým jsou přiřazena čísla 1-4 (4 = ano, 3 = spíše ano, 2 = spíše ne, 1 = ne). Po sečtení bodů u těchto položek v dotazníku nám vyjde určitý počet bodů, maximální počet je 16 bodů a minimální počet jsou 4 body. Tyto body jsou rozděleny do dvou kategorií:

- 4-9 bodů - sociální pracovníci nepřekračují profesní hranice,
- 10-16 bodů - sociální pracovníci překračují profesní hranice.

Proměnná *pracovní přetížení* je nominální proměnnou a je výsledkem položek č. 20, 21, 22, 23, 24 a 25 v dotazníku. Tyto položky jsou škálové a mají stejné možnosti odpovědí, ke kterým jsou přiřazena čísla 1-4 (4 = ano, 3 = spíše ano, 2 = spíše ne, 1 = ne). Po sečtení bodů u těchto položek v dotazníku nám vyjde určitý počet bodů, maximální počet je 24 bodů a minimální počet je 6 bodů. Tyto body jsou rozděleny do dvou kategorií:

- 6-14 bodů - sociální pracovníci nejsou pracovním přetížením,
- 15-24 bodů - sociální pracovníci jsou pracovním přetížením.

Položky 26 a 27 slouží pouze k dalšímu popisu této výzkumné otázky. Položka č. 26 je výčtová a položka č. 27 škálová.

Tabulka 1 - VO a položky v dotazníku

Hlavní výzkumná otázka	Jaké jsou rozdíly ve zkušenostech sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí s profesními hranicemi při práci s dětmi v náhradní rodinné péči?
Dílčí výzkumná otázka č. 1	Jaké jsou rozdíly v nastavování profesních hranic sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí při práci s dětmi v náhradní rodinné péči v závislosti na jejich věku?
Položka v dotazníku	2) Věk?
	6) Máte nastavené profesní hranice se svými klienty?
	7) Seznámíte vždy svého klienta s nastavenými profesními hranicemi?
	8) Měníte své nastavené profesní hranice v nové situaci / po nové zkušenosti?
	9) Mají pro Vás nastavené profesní hranice s klienty podstatný význam?
	10) Co si myslíte, že ovlivňuje nastavování Vašich profesních hranic?
	11) Jaká pozitiva/negativa vnímáte u svých nastavených profesních hranic?
	12) Jaký význam pro Vás má nastavení profesních hranic s klienty?
Dílčí výzkumná otázka č. 2	Jaké jsou rozdíly v udržování profesních hranic sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí při práci s dětmi v náhradní rodinné péči v závislosti na délce jejich praxe?
Položka v dotazníku	3) Délka praxe v oboru?
	13) Překročil/a jste někdy profesní hranici s klientem?
	14) Překročil někdy profesní hranice Váš klient?
	15) Je pro Vás těžké udržet si Vámi nastavené profesní hranice?
	16) Je pro Vás překračování profesních hranic v pořádku?
	17) Pokud jste někdy překročil/a profesní hranici s klientem, z jakého to bylo důvodu?
	18) Pokud někdy překročil profesní hranice Váš klient, jak jste reagoval/a?
	19) Co si myslíte, že Vám pomáhá udržet si nastavené profesní hranice?
Dílčí výzkumná otázka č. 3	Jaké jsou rozdíly v udržování profesních hranic sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí při práci s dětmi v náhradní rodinné péči v závislosti na jejich dosaženém vzdělání?
Položka v dotazníku	4) Nejvyšší dosažené vzdělání?
	13) Překročil/a jste někdy profesní hranici s klientem?
	14) Překročil někdy profesní hranice Váš klient?
	15) Je pro Vás těžké udržet si Vámi nastavené profesní hranice?
	16) Je pro Vás překračování profesních hranic v pořádku?
	17) Pokud jste někdy překročil/a profesní hranici s klientem, z jakého to bylo důvodu?

	18) Pokud někdy překročil profesní hranice Váš klient, jak jste reagoval/a?
	19) Co si myslíte, že Vám pomáhá udržet si nastavené profesní hranice?
Dílčí výzkumná otázka č. 4	Jaké jsou rozdíly v překračování profesních hranic sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí při práci s dětmi v náhradní rodinné péči v závislosti na jejich pracovním přetížení?
Položka v dotazníku	13) Překročil/a jste někdy profesní hranici s klientem?
	14) Překročil někdy profesní hranice Váš klient?
	15) Je pro Vás těžké udržet si Vámi nastavené profesní hranice?
	16) Je pro Vás překračování profesních hranic v pořádku?
	20) Jste celkově pracovní přetížený/á?
	21) Je Vaše práce psychicky náročná?
	22) Cítíte se fyzicky vyčerpaný/á?
	23) Cítíte se psychicky vyčerpaný/á?
	24) Je Vaše práce časově náročná a nestíháte?
	25) Pomohlo by Vám, kdybyste měl/a méně práce?
	26) Co způsobuje Vaše pracovní přetížení?
	27) Myslíte si, že může Vaše pracovní přetížení ovlivnit Vaši práci a Vaše nastavené profesní hranice s klienty?

Zdroj: Vlastní zdroj

4.5 Výzkumný soubor

Základní výzkumný soubor

Základní soubor tvoří sociální pracovníci orgánu sociálně-právní ochrany dětí po celé České republice. Dle statistické ročenky z oblasti práce a sociálních věcí z roku 2021 byl počet pracovníků náhradní rodinné péče v roce 2021 zhruba 1 750 (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2022).

Výběrový soubor a způsob jeho výběru

Prostřednictvím e-mailů jsme oslovili co nejvíce sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Nejdříve jsme si dohledali seznam obcí s rozšířenou působností, na základě kterého jsme si jednotlivé obce vyhledávali na internetu a našli si emailové adresy

k co nejvíce pracovníkům OSPODU v dané obci s rozšířenou působností. Celkem jsme tedy oslovili kolem 850 pracovníků skrze jejich emailové adresy. Tento způsob výběru z našeho pohledu lze označit jako exhaustivní, jelikož jsme se snažili oslovit celý základní výzkumný soubor. Jednalo se tedy o nenáhodný a záměrný výběr. Výzkumné šetření proběhlo od 26. listopadu do 18. prosince 2023. Výzkumný soubor tvoří celkem 231 respondentů. Počet respondentů lze označit za reprezentativní výzkumný vzorek, který lze zobecnit na celou populaci.

5 ANALÝZA A INTERPRETACE DAT

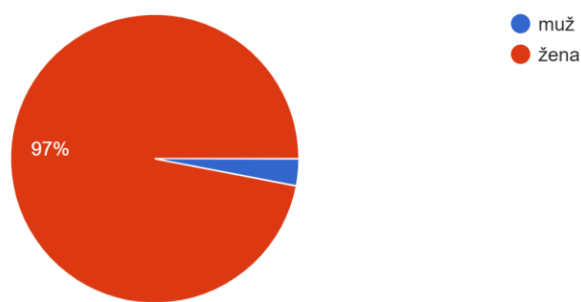
Data získaná z dotazníkového šetření jsme převedli do tabulky MS Excel. Kapitulu analýza a interpretace dat rozdělíme na dvě části. V první části nejdříve provedeme analýzu jednotlivých položek dotazníku. V druhé části se blíže podíváme na dílčí výzkumné otázky.

Demografické otázky:

Položka č. 1: Pohlaví:

Graf 1 - Pohlaví

1) Pohlaví
231 odpovědí

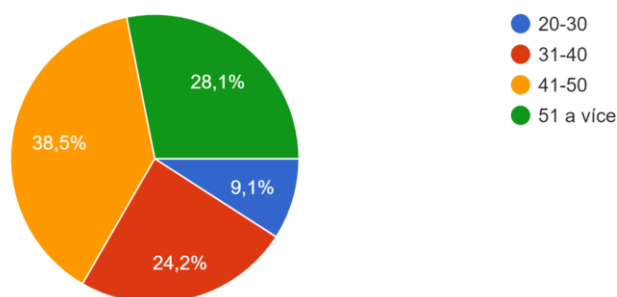
Zdroj: Vlastní výzkum

Z celkového počtu 231 respondentů bylo 224 žen (97 %) a 7 mužů (3 %).

Položka č. 2: Věk:

Graf 2 - Věk

2) Věk
231 odpovědí

Zdroj: Vlastní výzkum

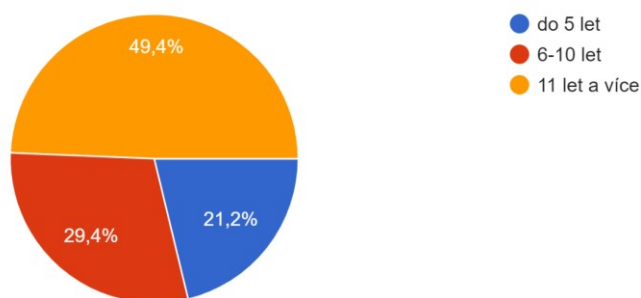
Z celkového počtu 231 respondentů je ve věku 20-30 let 21 respondentů (9,1 %), ve věku 31-40 let 56 respondentů (24,2 %), ve věku 41-50 let 89 respondentů (38,5 %) a ve věku 51 let a více 65 respondentů (28,1 %).

Položka č. 3: Délka praxe v oboru:

Graf 3 - Délka praxe v oboru

3) Délka praxe v oboru

231 odpovědí

Zdroj: Vlastní výzkum

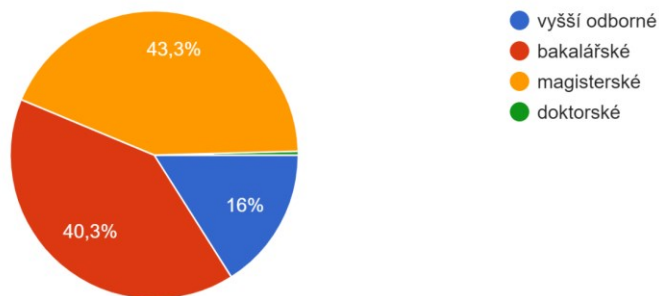
Z celkového počtu 231 respondentů má praxi v oboru do 5 let 49 respondentů (21,2 %), mezi 6-10 lety 68 respondentů (29,4 %) a 11 let a více 114 respondentů (49,4 %).

Položka č. 4: Nejvyšší dosažené vzdělání:

Graf 4 - Nejvyšší dosažené vzdělání

4) Nejvyšší dosažené vzdělání

231 odpovědí

Zdroj: Vlastní výzkum

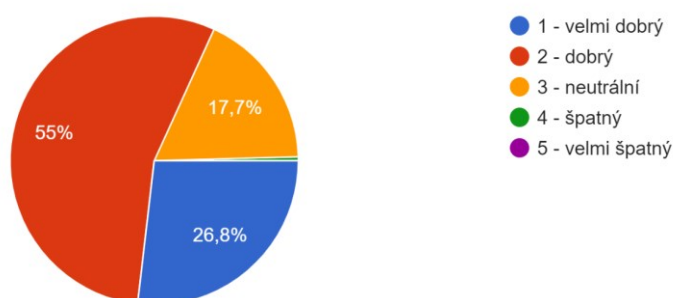
Z celkového počtu 231 respondentů má vyšší odborné vzdělání 37 respondentů (16 %), bakalářské vzdělání 93 respondentů (40,3 %), magisterské vzdělání 100 respondentů (43,3 %) a doktorské vzdělání má pouze 1 respondent (0,4 %).

Položka č. 5: Jaký máte vztah se svými klienty:

Graf 5 - Vztah s klienty z pohledu sociálních pracovníků

5) Jaký máte vztah se svými klienty?

231 odpovědí

Zdroj: Vlastní výzkum

Z celkového počtu 231 respondentů má se svými klienty z pohledu sociálních pracovníků velmi dobrý vztah 62 respondentů (26,8 %), dobrý vztah 127 respondentů (55 %), neutrální vztah 41 respondentů (17,7 %), špatný vztah pouze 1 respondent (0,4 %) a velmi špatný vztah se svými klienty nemá žádný respondent.

K dílčí výzkumné otázce č. 1:

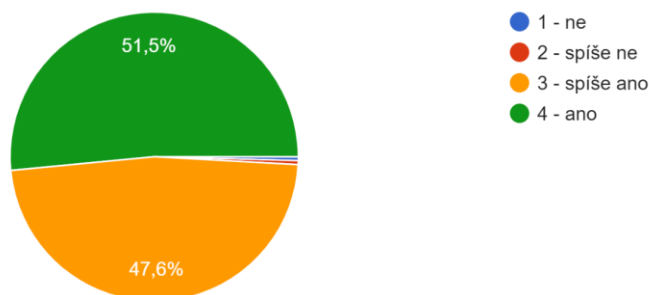
Jaké jsou rozdíly v nastavování profesních hranic sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí při práci s dětmi v náhradní rodinné péči v závislosti na jejich věku? se pojí položky v dotazníku č. 6, 7, 8 a 9. Položky č. 10, 11 a 12 slouží k dalšímu popisu této dílčí výzkumné otázky.

Položka č. 6: Máte nastavené profesní hranice se svými klienty?

Graf 6 - Nastavení profesních hranic s klienty

6) Máte nastavené profesní hranice se svými klienty?

231 odpovědí

Zdroj: Vlastní výzkum

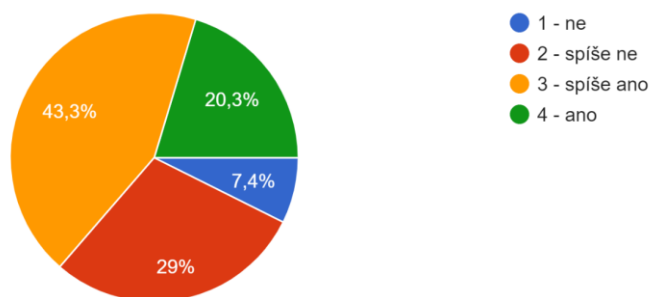
Z celkového počtu 231 respondentů má nastavené profesní hranice se svými klienty 119 respondentů (51,5 %), 110 respondentů (47,6 %) je spíše má, 1 respondent (0,4 %) je spíše nemá a 1 respondent (0,4 %) nemá nastavené profesní hranice se svými klienty.

Položka č. 7: Seznámíte vždy svého klienta s nastavenými profesními hranicemi?

Graf 7 - Seznámení klienta s nastavenými profesními hranicemi

7) Seznámíte vždy svého klienta s nastavenými profesními hranicemi?

231 odpovědí

Zdroj: Vlastní výzkum

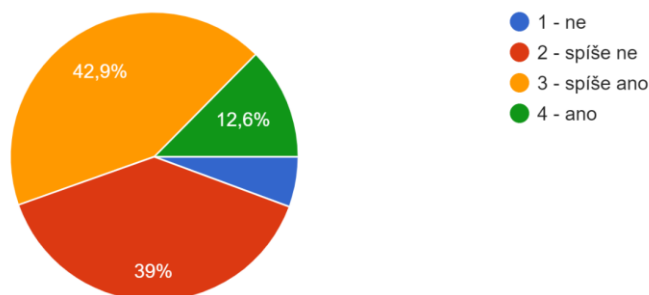
Z celkového počtu 231 respondentů seznámí svého klienta s nastavenými profesními hranicemi 47 respondentů (20,3 %), 100 respondentů (43,3 %) ho spíše seznámí, 67 respondentů (29 %) ho spíše neseznámí a 17 respondentů (7,4 %) neseznámí svého klienta s nastavenými profesními hranicemi vůbec.

Položka č. 8: *Měníte své nastavené profesní hranice v nové situaci / po nové zkušenosti?*

Graf 8 - Změna nastavených profesních hranic v nové situaci / po nové zkušenosti

8) Měníte své nastavené profesní hranice v nové situaci / po nové zkušenosti?

231 odpovědí

Zdroj: Vlastní výzkum

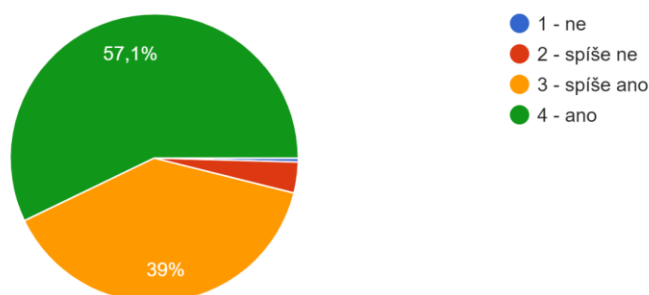
Z celkového počtu 231 respondentů mění své nastavené profesní hranice v nové situaci / po nové zkušenosti 29 respondentů (12,6 %), 99 respondentů (42,9 %) spíše mění své nastavené profesní hranice v nové situaci / po nové zkušenosti, 90 respondentů (39 %) spíše nemění své nastavené profesní hranice v nové situaci / po nové zkušenosti a 13 respondentů (5,6 %) nemění své nastavené profesní hranice v nové situaci / po nové zkušenosti.

Položka č. 9: *Mají pro Vás nastavené profesní hranice s klienty podstatný význam?*

Graf 9 - Význam nastavených profesních hranic

9) Mají pro Vás nastavené profesní hranice s klienty podstatný význam?

231 odpovědí

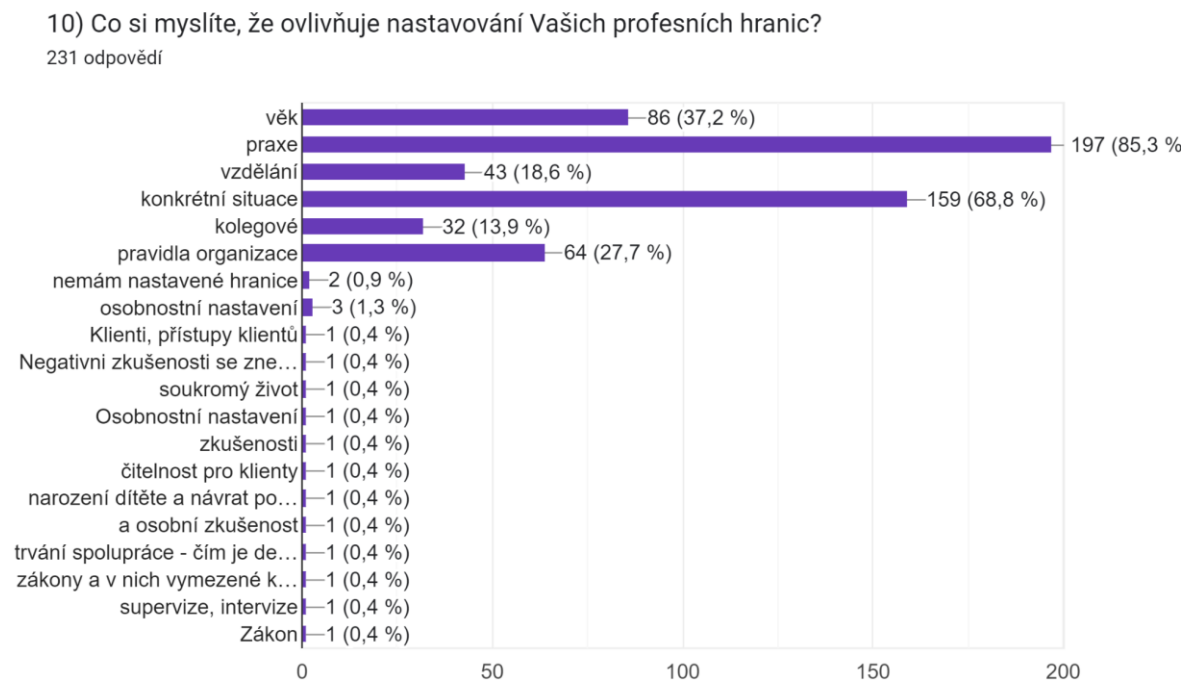

Zdroj: Vlastní výzkum

Z celkového počtu 231 respondentů mají nastavené profesní hranice s klienty význam pro 132 respondentů (57,1 %), pro 90 respondentů (39 %) spíše mají, pro 8 respondentů (3,5 %) spíše nemají a pro 1 respondenta (0,4 %) nemají význam.

Položka č. 10: Co si myslíte, že ovlivňuje nastavování Vašich profesních hranic?

Graf 10 - Vliv na nastavování profesních hranic

Zdroj: Vlastní výzkum

U této položky měli respondenti možnost zatrhnout více možných odpovědí a také měli možnost přidat vlastní odpověď. Na výše uvedeném grafu č. 10, můžeme vidět nejčastější vybrané odpovědi. Nejvíce odpovědí bylo u možnosti *praxe*, která byla vybrána celkem 197 krát (85,3 %), dále to byla možnost *konkrétní situace* - 159 krát (68,8 %) a mezi další časté odpovědi patří například *věk* – 86 krát (37,2 %), *pravidla organizace* – 64 krát (27,7 %) či *vzdělání* – 43 krát (18,6 %).

Položka č. 11: *Jaká pozitiva/negativa vnímáte u svých nastavených profesních hranic?*

Tato položka v dotazníku umožňovala respondentům otevřenou odpověď. Většinou byly odpovědi velmi podobné. Pro představu uvádíme příklad odpovědí, které se pod různými formulacemi příliš nelišily:

Pozitiva:

- snadnější spolupráce,
- separace pracovní a osobní roviny, ochrana soukromého života,
- klient i pracovník si jsou vědomí své role,
- dobře nastavené hranice nebrání sdělit klientovi negativní či direktivní sdělení,
- nestrannost, objektivita, nadhled, rovný přístup
- vzájemná důvěra při řešení negativních událostí,
- respekt, úcta
- prevence syndromu vyhoření, profesionalita apod.

Negativa sociální pracovníci ve většině případů neuváděli, či velice často odpovídali, že žádná negativa nevnímají. Níže uvádíme pár příkladů odlišných odpovědí:

- jednání sociálního pracovníka se může zdát být nepříjemné,
- déle trvá budování vzájemné důvěry,
- některým klientům se mohu zdát odtažitá,
- nemají tak blízký vztah s klienty jako doprovázející pracovník, berou mě jako kontrolu a ne jako přítele, apod.

Položka č. 12: *Jaký význam pro Vás má nastavení profesních hranic s klienty?*

Tato položka v dotazníku umožňovala respondentům otevřenou odpověď. Většinou byly odpovědi velmi podobné těm, které byly uvedené v předchozí položce č. 11 u pozitiv.

K dílčí výzkumné otázce č. 2:

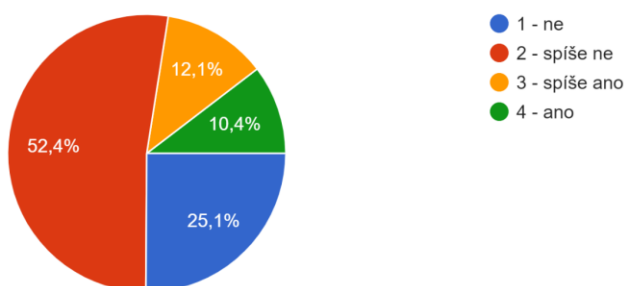
Jaké jsou rozdíly v udržování profesních hranic sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí při práci s dětmi v náhradní rodinné péči v závislosti na délce jejich praxe? se pojí položky v dotazníku č. 13, 14, 15 a 16. Položky č. 17, 18 a 19 slouží k dalšímu popisu této dílčí výzkumné otázky.

Položka č. 13: Překročil/a jste někdy profesní hranici s klientem?

Graf 11 - Překročení profesních hranic sociálním pracovníkem

13) Překročil/a jste někdy profesní hranici s klientem?

231 odpovědí

Zdroj: Vlastní výzkum

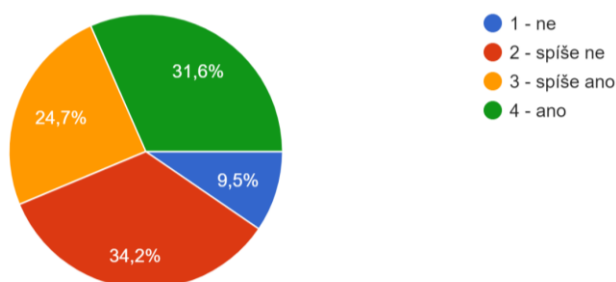
Z celkového počtu 231 respondentů překročilo profesní hranice s klientem 24 respondentů (10,4 %), 28 respondentů (12,1 %) je spíše překročilo, 121 respondentů (52,4 %) je spíše nepřekročilo a 58 respondentů (25,1 %) nepřekročilo profesní hranice s klientem.

Položka č. 14: Překročil někdy profesní hranice Váš klient?

Graf 12 - Překročení profesních hranic klientem

14) Překročil někdy profesní hranice Váš klient?

231 odpovědí

Zdroj: Vlastní výzkum

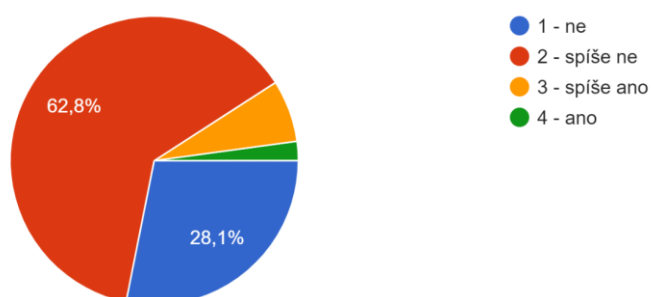
U celkového počtu 231 respondentů překročil klient profesní hranice u 73 respondentů (31,6 %), u 57 respondentů (24,7 %) je spíše překročil, u 79 respondentů (34,2 %) je spíše nepřekročil a u 22 respondentů (9,5 %) nepřekročil jejich klient profesní hranice.

Položka č. 15: *Je pro Vás těžké udržet si Vámi nastavené profesní hranice?*

Graf 13 - Schopnost udržení nastavených hranic

15) Je pro Vás těžké udržet si Vámi nastavené profesní hranice?

231 odpovědí

Zdroj: Vlastní výzkum

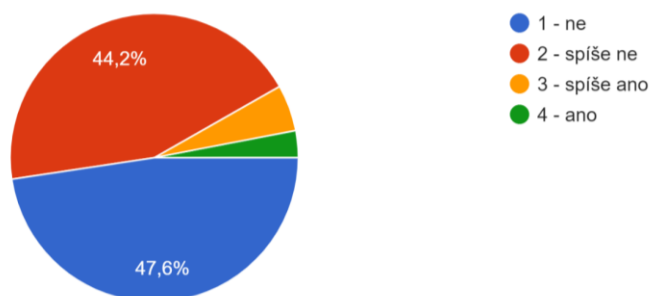
Z celkového počtu 231 respondentů je pro 5 respondentů (2,2 %) těžké udržet si nastavené profesní hranice, pro 16 respondentů (6,9 %) je to spíše těžké, pro 145 respondentů (62,8 %) to není spíše těžké a pro 65 respondentů (28,1 %) není těžké udržet si nastavené profesní hranice.

Položka č. 16: *Je pro Vás překračování profesních hranic v pořádku?*

Graf 14 - Pohled na překračování profesních hranic

16) Je pro Vás překračování profesních hranic v pořádku?

231 odpovědí

Zdroj: Vlastní výzkum

Z celkového počtu 231 respondentů je pro 7 respondentů (3 %) překračování profesních hranic v pořádku, pro 12 respondentů (5,2 %) je to spíše v pořádku, pro 102 respondentů (44,2 %) to není spíše v pořádku a pro 110 respondentů (47,6 %) není překračování profesních hranic v pořádku.

Položka č. 17: *Pokud jste někdy překročil/a profesní hranici s klientem, z jakého to bylo důvodu?*

Tato položka v dotazníku umožňovala respondentům otevřenou odpověď. Respondenti nemuseli odpovídat, pokud profesní hranice s klientem nepřekročili nebo nemají nastavené profesní hranice. Většinou se zde odpovědi opakovaly. Nejčastější odpovědi bylo:

- lítost, emoce, touha pomoci,
- pro navázání vztahu, spolupráce a důvěry,
- tragické události v rodině (úmrťi),
- klient neměl dostatek financí (na jídlo, na autobus),
- dlouhodobá spolupráce,
- došlo k prolnutí soukromého a pracovního života prostřednictvím dětí,
- dovolila jsem tykání pro usnadnění komunikace u jednodušší klientky,
- klient byl známým sociálního pracovníka ze soukromého života,
- agresivita klienta.

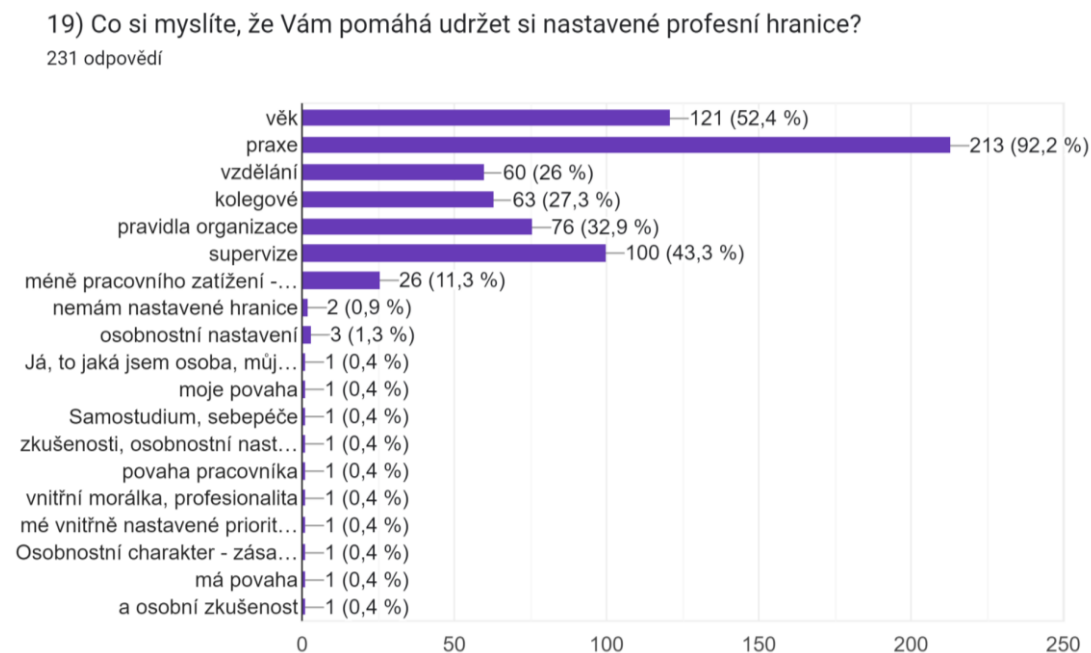
Položka č. 18: *Pokud někdy překročil profesní hranice Váš klient, jak jste reagoval/a?*

Tato položka v dotazníku umožňovala respondentům otevřenou odpověď. Respondenti nemuseli odpovídat, pokud jejich klient nepřekročil profesní hranice nebo nemají nastavené profesní hranice. Většinou se zde odpovědi opakovaly. Nejčastější odpovědi bylo:

- asertivně s upozorněním na nastavené profesní hranice
- zastavením jednání klienta a vysvětlením situace
- zřetelným zdůrazněním hranic a jejich překročením

Položka č. 19: *Co si myslíte, že Vám pomáhá udržet si nastavené profesní hranice?*

Graf 15 - Vliv na udržení profesních hranic

Zdroj: Vlastní výzkum

U této položky měli respondenti možnost zatrhnout více možných odpovědí a také měli možnost přidat vlastní odpověď. Na výše uvedeném grafu č. 15, můžeme vidět nejčastější vybrané odpovědi. Nejvíce odpovědí bylo u možnosti *praxe*, která byla vybrána celkem 213 krát (92,2 %), dále to byla možnost *věk* - 121 krát (52,4 %) a mezi další časté odpovědi patří například *supervize* (43,3 %), *pravidla organizace* (32,9 %) či *kolegové* (27,3 %) a *vzdělání* (26 %).

K dílčí výzkumné otázce č. 3:

Jaké jsou rozdíly v udržování profesních hranic sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí při práci s dětmi v náhradní rodinné péči v závislosti na jejich dosaženém vzdělání? se také pojí položky v dotazníku č. 13, 14, 15 a 16, stejně jako k předchozí dílčí výzkumné otázce a také položky č. 17, 18 a 19, které slouží k dalšímu popisu této dílčí výzkumné otázky.

K dílčí výzkumné otázce č. 4:

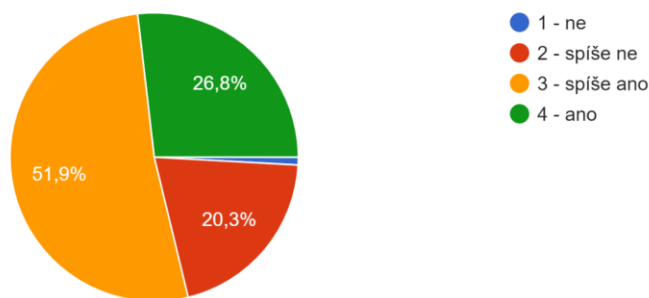
Jaké jsou rozdíly v překračování profesních hranic sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí při práci s dětmi v náhradní rodinné péči v závislosti na jejich pracovním přetížení? se také pojí položky v dotazníku č. 13, 14, 15 a 16, stejně jako k dílčí výzkumné otázce č. 2 a 3. Dále se k ní pojí položky v dotazníku č. 20, 21, 22, 23, 24 a 25. Položky č. 26 a 27 slouží k dalšímu popisu této dílčí výzkumné otázky.

Položka č. 20: Jste celkově pracovní přetížený/á?

Graf 16 - Celkové pracovní přetížení

20) Jste celkově pracovní přetížený/á?

231 odpovědí

Zdroj: Vlastní výzkum

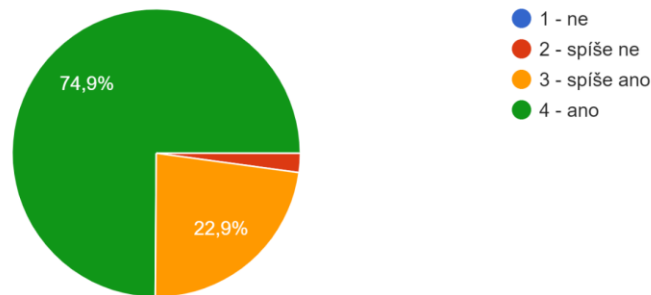
Z celkového počtu 231 respondentů je celkově pracovní přetížených 62 respondentů (26,8 %), 120 respondentů (51,9 %) je spíše pracovní přetížených, 47 respondentů (20,3 %) spíše pracovní přetížených není a 2 respondenti (0,9 %) nejsou celkově pracovní přetížení.

Položka č. 21: *Je Vaše práce psychicky náročná?*

Graf 17 - Psychická náročnost práce

21) Je Vaše práce psychicky náročná?

231 odpovědí

Zdroj: Vlastní výzkum

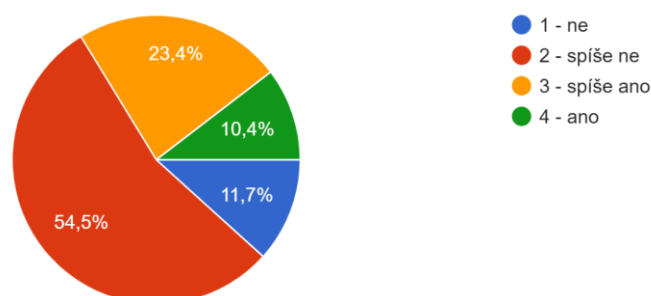
Z celkového počtu 231 respondentů je pro 173 z nich (74,9 %) jejich práce psychicky náročná, pro 53 respondentů (22,9 %) je spíše psychicky náročná, pro 5 respondentů (2,2 %) spíše psychicky náročná není a žádný respondent si nemyslí, že není jeho práce psychicky náročná.

Položka č. 22: *Cítíte se fyzicky vyčerpaný/á?*

Graf 18 - Fyzická náročnost práce

22) Cítíte se fyzicky vyčerpaný/á?

231 odpovědí

Zdroj: Vlastní výzkum

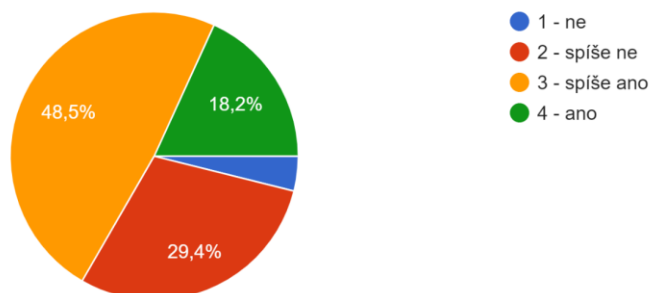
Z celkového počtu 231 respondentů se 24 respondentů (10,4 %) cítí fyzicky vyčerpaných, 54 respondentů (23,4 %) se spíše cítí fyzicky vyčerpaní, 126 respondentů (54,5 %) se spíše necítí fyzicky vyčerpaní a 27 respondentů (11,7 %) se necítí fyzicky vyčerpaných.

Položka č. 23: *Cítíte se psychicky vyčerpaný/á?*

Graf 19 - Psychická vyčerpanost

23) Cítíte se psychicky vyčerpaný/á?

231 odpovědí

Zdroj: Vlastní výzkum

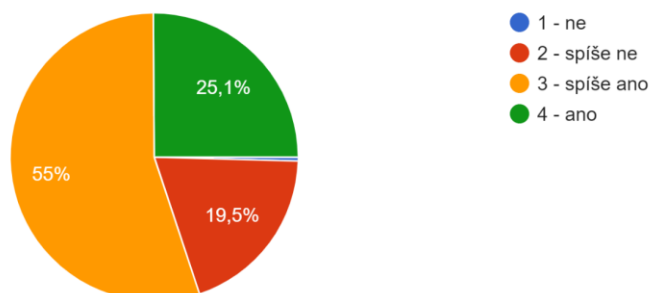
Z celkového počtu 231 respondentů se 42 respondentů (18,2 %) cítí psychicky vyčerpaných, 112 respondentů (48,5 %) se spíše cítí psychicky vyčerpaní, 68 respondentů (29,4 %) se spíše necítí psychicky vyčerpaní a 9 respondentů (3,9 %) se necítí psychicky vyčerpaných.

Položka č. 24: *Je Vaše práce časově náročná a nestiháte?*

Graf 20 - Časová náročnost práce

24) Je Vaše práce časově náročná a nestiháte?

231 odpovědí

Zdroj: Vlastní výzkum

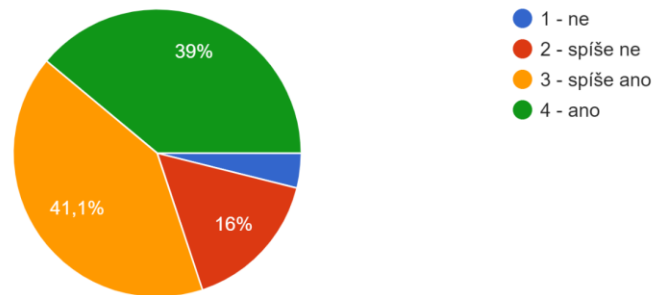
Z celkového počtu 231 respondentů je pro 58 respondentů (25,1 %) jejich práce náročná a nestihají, pro 127 respondentů (55 %) je spíše náročná a nestihají, pro 45 respondentů (19,5 %) není spíše náročná a stihají a pro 1 respondenta (0,4 %) není jeho práce náročná a stihá.

Položka č. 25: Pomohlo by Vám, kdybyste měl/a méně práce?

Graf 21 - Ubrání práce

25) Pomohlo by Vám, kdybyste měl/a méně práce?

231 odpovědí

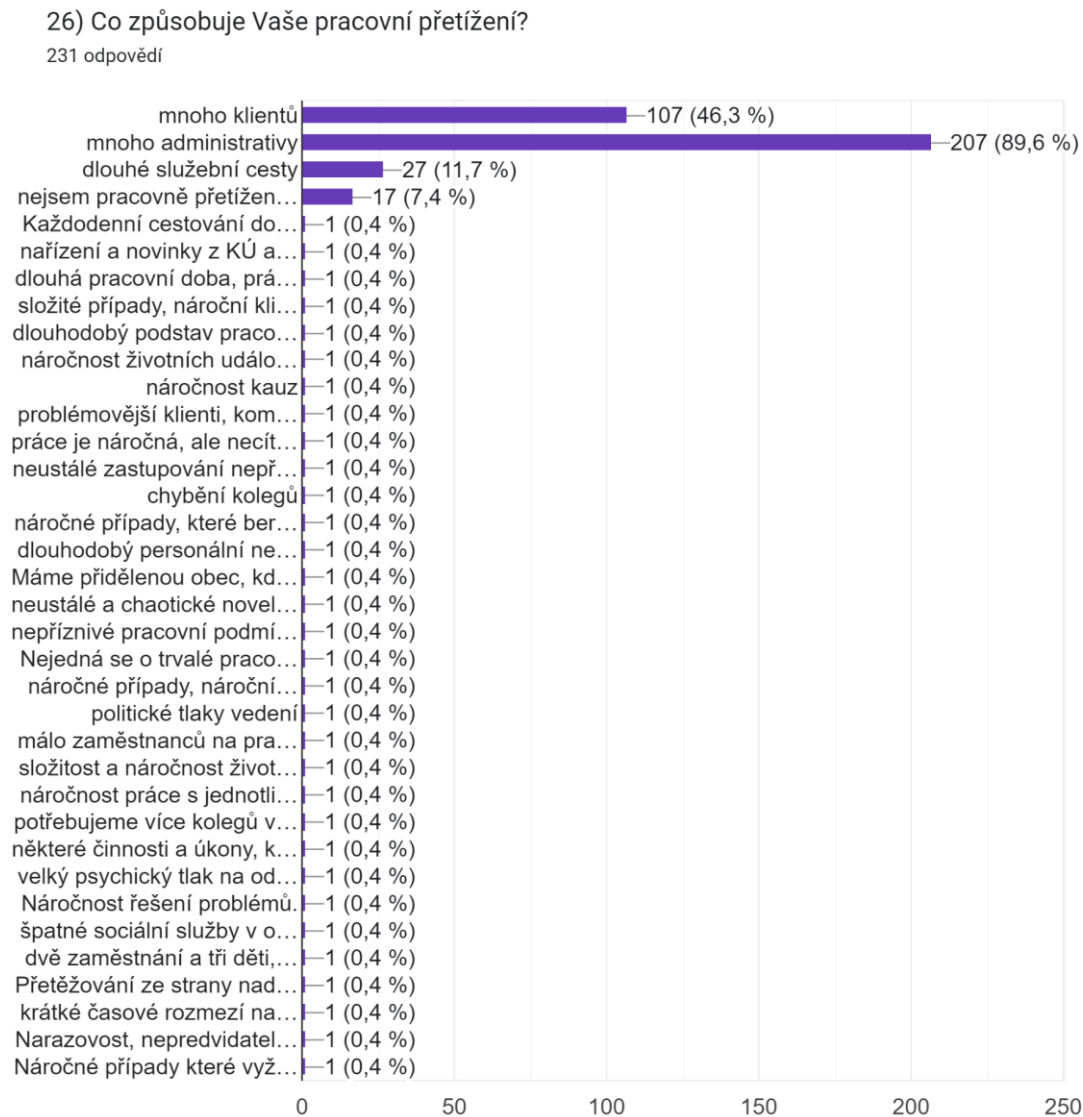

Zdroj: Vlastní výzkum

Z celkového počtu 231 respondentů by 90 respondentům (39 %) pomohlo, kdyby měli méně práce, 95 respondentům (41,1 %) by to spíše pomohlo, 37 respondentům (16 %) by to spíše nepomohlo a 9 respondentům (3,9 %) by nepomohlo, kdyby měli méně práce.

Položka č. 26: Co způsobuje Vaše pracovní přetížení?

Graf 22 - Důvod pracovního přetížení

Zdroj: Vlastní výzkum

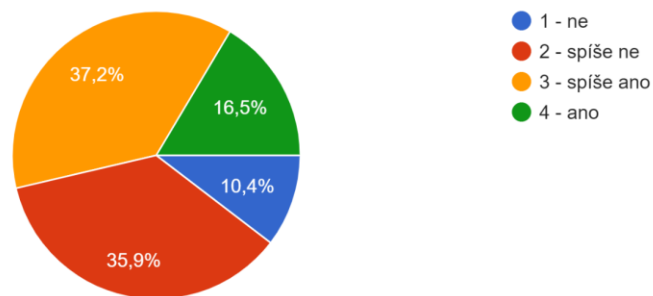
U této položky měli respondenti možnost zatrhnout více možných odpovědí a také měli možnost přidat vlastní odpověď. Na výše uvedeném grafu č. 22, můžeme vidět nejčastější vybrané odpovědi. Nejvíce odpovědí bylo u možnosti *mnoho administrativy*, která byla vybrána celkem 207 krát (89,6 %), dále to byla možnost *mnoho klientů* - 107 krát (46,3 %) a *dlouhé služební cesty* 27 krát (11,7 %). Možnost *nejsem pracovním přetíženým* vybralo 17 respondentů (7,4 %).

Položka č. 27: *Myslíte si, že může Vaše pracovní přetíženi ovlivnit Vaši práci a Vaše nastavené profesní hranice s klienty?*

Graf 23 - Vliv pracovního přetížení na práci a profesní hranice

27) Myslíte si, že může Vaše pracovní přetížení ovlivnit Vaši práci a Vaše nastavené profesní hranice s klienty?

231 odpovědí

Zdroj: Vlastní výzkum

Z celkového počtu 231 respondentů si 38 respondentů (16,5 %) myslí, že může jejich pracovní přetížení ovlivnit jejich práci a jejich profesní hranice s klienty, 86 respondentů (37,2 %) si to spíše myslí, 83 respondentů (35,9 %) si to spíše nemyslí a 24 respondentů (10,4 %) si nemyslí, že může jejich pracovní přetížení ovlivnit jejich práci a jejich profesní hranice s klienty.

Nyní, v druhé části kapitoly, provedeme analýzu a vyhodnocení jednotlivých výzkumných otázek.

1. Dílčí výzkumná otázka

Jaké jsou rozdíly v nastavování profesních hranic sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí při práci s dětmi v náhradní rodinné péči v závislosti na jejich věku?

U této dílčí výzkumné otázky jsme si určili dvě proměnné:

- nastavování profesních hranic,
- věk.

Proměnou **nastavování profesních hranic** lze označit jako nominální proměnnou, jelikož jsme z položek v dotazníku č. 6-9 vytvořili tabulku (viz níže). V této tabulce lze získat minimálně 4 body a maximálně 16 bodů. Jestliže respondent získá 4-9 bodů znamená to, že se nevěnuje nastavování profesních hranic. Jestliže respondent získá 10-16 bodů znamená to, že se nastavování profesních hranic věnuje. Výsledky můžeme tedy rozdělit do dvou kategorií a můžeme hovořit o nominální proměnné.

Obrázek 1 - Nastavování profesních hranic

<u>NASTAVOVÁNÍ</u>		4	3	2	1
		ano	spíše ano	spíše ne	ne
6.	Máte nastavené hranice se svými klienty?				
7.	Seznámíte vždy svého klienta s nastavenými hranicemi?				
8.	Měníte své nastavené hranice v nové situaci / po nové zkušenosti?				
9.	Mají pro Vás nastavené hranice s klienty podstatný význam?				

Zdroj: Vlastní výzkum

U proměnné **věk** (položka v dotazníku č. 2) můžeme rozdělit odpovědi do čtyř věkových kategorií a jedná se tedy o ordinální proměnnou.

Celkem 225 respondentů má nastavené hranice. Pouhých 6 respondentů hranice nastavené nemá. Podíváme-li se blíže na respondenty, které nemají nastavené profesní hranice, tak ve věku 31-40 let se jedná o 1 respondenta, ve věku 41-50 let se jedná o 2 respondenty a ve věku 51 a více se jedná o 3 respondenty. Na význam těchto rozdílů se podíváme v další kapitole, kde budeme vyhodnocovat jednotlivé hypotézy.

2. Dílčí výzkumná otázka

Jaké jsou rozdíly v udržování profesních hranic sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí při práci s dětmi v náhradní rodinné péči v závislosti na délce jejich praxe?

U této dílčí výzkumné otázky jsme si určili dvě proměnné:

- udržování profesních hranic,
- délka praxe.

Proměnou **udržování profesních hranic** lze označit jako nominální proměnnou, jelikož jsme z položek v dotazníku č. 13-16 vytvořili tabulku (viz níže). V této tabulce lze získat minimálně 4 body a maximálně 16 bodů. Jestliže respondent získá 4-9 bodů znamená to, že udržuje profesní hranice. Jestliže respondent získá 10-16 bodů znamená to, že profesní hranice neudržuje. Výsledky můžeme tedy rozdělit do dvou kategorií a můžeme hovořit o nominální proměnné.

Obrázek 2 - Překračování a udržování profesních hranic

<u>PŘEKRAČOVÁNÍ a UDRŽOVÁNÍ</u>		4	3	2	1
		ano	spíše ano	spíše ne	ne
13.	Překročil/a jste někdy profesní hranici s klientem?				
14.	Překročil někdy profesní hranice Váš klient?				
15.	Je pro vás těžké udržet si Vámi nastavené hranice?				
16.	Je pro Vás překračování hranic v pořádku?				

Zdroj: Vlastní výzkum

U proměnné **délka praxe** (položka v dotazníku č. 3) můžeme rozdělit odpovědi do tří časově po sobě jdoucích kategorií a jedná se tedy o ordinální proměnnou.

Celkem 169 respondentů udržuje nastavené hranice. Zbylých 62 respondentů nastavené hranice neudržuje. Podíváme-li se blíže na respondenty, které neudržují nastavené profesní hranice, tak s praxí do 5 let se jedná o 13 respondentů, s praxí 6-10 let se jedná o 25 respondentů a s praxí 11 let a více se jedná o 24 respondentů. Na význam těchto rozdílů se podíváme v další kapitole, kde budeme vyhodnocovat jednotlivé hypotézy.

3. Dílčí výzkumná otázka

Jaké jsou rozdíly v udržování profesních hranic sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí při práci s dětmi v náhradní rodinné péči v závislosti na jejich dosaženém vzdělání?

U této dílčí výzkumné otázky jsme si určili dvě proměnné:

- udržování profesních hranic,
- dosažené vzdělání.

Proměnou **udržování profesních hranic** lze označit jako nominální proměnnou, jelikož jsme z položek v dotazníku č. 13-16 vytvořili tabulku (viz níže). V této tabulce lze získat minimálně 4 body a maximálně 16 bodů. Jestliže respondent získá 4-9 bodů znamená to, že udržuje profesní hranice. Jestliže respondent získá 10-16 bodů znamená to, že profesní hranice neudržuje. Výsledky můžeme tedy rozdělit do dvou kategorií a můžeme hovořit o nominální proměnné.

Obrázek 3 - Překračování a udržování profesních hranic

<u>PŘEKRAČOVÁNÍ a UDRŽOVÁNÍ</u>		4	3	2	1
		ano	spíše ano	spíše ne	ne
13.	Překročil/a jste někdy profesní hranici s klientem?				
14.	Překročil někdy profesní hranice Váš klient?				
15.	Je pro vás těžké udržet si Vámi nastavené hranice?				
16.	Je pro Vás překračování hranic v pořádku?				

Zdroj: Vlastní výzkum

U proměnné **dosažené vzdělání** (položka v dotazníku č. 4) můžeme rozdělit odpovědi do čtyř po sobě jdoucích kategorií a jedná se tedy o ordinální proměnnou.

Celkem 169 respondentů udržuje nastavené hranice. Zbýlých 62 respondentů nastavené hranice neudržuje. Podíváme-li se blíže na respondenty, které neudržují nastavené profesní hranice, tak s vyšším odborným vzděláním se jedná o 10 respondentů, s bakalářským vzděláním se jedná o 23 respondentů a s magisterským vzděláním se jedná o 29 respondentů. Na význam těchto rozdílů se podíváme v další kapitole, kde budeme vyhodnocovat jednotlivé hypotézy.

4. Dílčí výzkumná otázka

Jaké jsou rozdíly v překračování profesních hranic sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí při práci s dětmi v náhradní rodinné péči v závislosti na jejich pracovním přetížení?

U této dílčí výzkumné otázky jsme si určili dvě proměnné:

- překračování profesních hranic,
- pracovní přetížení

Proměnou **překračování profesních hranic** lze označit jako nominální proměnnou, jelikož jsme z položek v dotazníku č. 13-16 vytvořili tabulku (viz výše). V této tabulce lze získat minimálně 4 body a maximálně 16 bodů. Jestliže respondent získá 4-9 bodů znamená to, že udržuje profesní hranice. Jestliže respondent získá 10-16 bodů znamená to, že profesní hranice neudrží. Výsledky můžeme tedy rozdělit do dvou kategorií a můžeme hovořit o nominální proměnné.

Proměnou **pracovní přetížení** lze označit jako nominální proměnnou, jelikož jsme z položek v dotazníku č. 20-25 vytvořili tabulku (viz níže). V této tabulce lze získat minimálně 6 bodů a maximálně 16 bodů. Jestliže respondent získá 4-9 bodů znamená to, že udržuje profesní hranice. Jestliže respondent získá 10-16 bodů znamená to, že profesní hranice neudrží. Výsledky můžeme tedy rozdělit do dvou kategorií a můžeme hovořit o nominální proměnné.

Obrázek 4 - Pracovní přetížení

<u>PRACOVNÍ PŘETÍŽENÍ</u>		4	3	2	1
		ano	spíše ano	spíše ne	ne
20.	Jste celkově pracovní přetížený/á?				
21.	Je Vaše práce psychicky náročná?				
22.	Cítíte se fyzicky vyčerpaný/á?				
23.	Cítíte se psychicky vyčerpaný/á?				
24.	Je Vaše práce časově náročná a nestiháte?				
25.	Pomohlo by Vám, kdybyste měl/a méně práce?				

Zdroj: Vlastní výzkum

U proměnné **dosažené vzdělání** (položka v dotazníku č. 4) můžeme rozdělit odpovědi do čtyř po sobě jdoucích kategorií a jedná se tedy o ordinální proměnnou.

Celkem 169 respondentů udržuje nastavené hranice. Zbylých 62 respondentů nastavené hranice neudržuje. Podíváme-li se blíže na respondenty, které neudržují nastavené profesní hranice, tak s vyšším odborným vzděláním se jedná o 10 respondentů, s bakalářským vzděláním se jedná o 23 respondentů a s magisterským vzděláním se jedná o 29 respondentů. Na význam těchto rozdílů se podíváme v další kapitole, kde budeme vyhodnocovat jednotlivé hypotézy.

5.1 Vyhodnocení hypotéz

Hypotéza č. 1

Pro ověření hypotézy č. 1 jsme použili získaná data z položky č. 2 v dotazníku, kdy tato položka sloužila k rozdělení respondentů dle jejich věku. Dále jsme použili data z položky č. 6-9, která zjišťovala, zda mají či nemají nastavené profesní hranice.

VO1: Jaké jsou rozdíly v nastavování profesních hranic sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí při práci s dětmi v náhradní rodinné péči v závislosti na jejich věku?

H1: Předpokládáme, že existují rozdíly v nastavování profesních hranic sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí při práci s dětmi v náhradní rodinné péči v závislosti na jejich věku.

H0: Předpokládáme, že neexistují rozdíly v nastavování profesních hranic sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí při práci s dětmi v náhradní rodinné péči v závislosti na jejich věku.

HA: Předpokládáme, že existují rozdíly v nastavování profesních hranic sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí při práci s dětmi v náhradní rodinné péči v závislosti na jejich věku.

Tabulka 2 - Test nezávislosti chí-kvadrát

	20-30	31-40	41-50	51 a více	Σ
Mají nastavené hranice	21 (20,5)	55 (54,5)	87 (86,7)	62 (63,3)	225
Nemají nastavené hranice	0 (0,5)	1 (1,5)	2 (2,3)	3 (1,7)	6
Σ	21	56	89	65	231

Zdroj: Vlastní výzkum

Zvolená hladina významnosti je 0,05.

Stupeň volnosti je 3, kritická hodnota je tedy 7,815.

$$x^2 = \frac{(P-O)^2}{O} = 0,012+0,005+0,001+0,027+0,5+0,167+0,039+0,994$$

Chí-kvadrát $x^2 = 1,745$

Vypočítaná hodnota $x^2 (1,745)$ je menší než kritická hodnota $x^2_{0,05} (7,815)$. Z toho nám vyplývá, že na hladině významnosti 5 % nezamítáme nulovou hypotézu.

Hypotéza č. 2

Pro ověření hypotézy č. 2 jsme použili získaná data z položky č. 3 v dotazníku, kdy tato položka sloužila k rozdělení respondentů dle délky jejich praxe. Dále jsme použili data z položky č. 13-16, která zjišťovala, zda udržují či neudržují nastavené profesní hranice.

VO2: Jaké jsou rozdíly v udržování profesních hranic sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí při práci s dětmi v náhradní rodinné péči v závislosti na délce jejich praxe?

H2: Předpokládáme, že existují rozdíly v udržování profesních hranic sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí při práci s dětmi v náhradní rodinné péči v závislosti na délce jejich praxe.

H0: Předpokládáme, že neexistují rozdíly v udržování profesních hranic sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí při práci s dětmi v náhradní rodinné péči v závislosti na délce jejich praxe.

HA: Předpokládáme, že existují rozdíly v udržování profesních hranic sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí při práci s dětmi v náhradní rodinné péči v závislosti na délce jejich praxe.

Tabulka 3 - Test nezávislosti chí-kvadrát

	do 5 let	6-10 let	11 let a více	Σ
Udržují nastavené hranice	36 (35,8)	44 (50,5)	89 (82,7)	169
Neudržují nastavené hranice	13 (13,2)	25 (18,5)	24 (30,3)	62
Σ	49	69	113	231

Zdroj: Vlastní výzkum

Zvolená hladina významnosti je 0,05.

Stupeň volnosti je 2, kritická hodnota je tedy 5,991.

$$x^2 = \frac{(P-O)^2}{O} = 0,001+0,96+0,446+0,003+1,69+1,654 = 4,754$$

Chí-kvadrát $x^2 = 4,754$

Vypočítaná hodnota x^2 (4,754) je menší než kritická hodnota $x^2_{0,05}$ (5,991). Z toho nám vyplývá, že na hladině významnosti 5 % nezamítáme nulovou hypotézu.

Hypotéza č. 3

Pro ověření hypotézy č. 3 jsme použili získaná data z položky č. 4 v dotazníku, kdy tato položka sloužila k rozdělení respondentů dle jejich nejvyššího dosaženého vzdělání. Dále jsme použili data z položky č. 13-16, která zjišťovala, zda udržují či neudržují nastavené profesní hranice.

VO3: Jaké jsou rozdíly v udržování profesních hranic sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí při práci s dětmi v náhradní rodinné péči v závislosti na jejich dosaženém vzdělání?

H3: Předpokládáme, že existují rozdíly v udržování profesních hranic sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí při práci s dětmi v náhradní rodinné péči v závislosti na jejich dosaženém vzdělání.

H0: Předpokládáme, že neexistují rozdíly v udržování profesních hranic sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí při práci s dětmi v náhradní rodinné péči v závislosti na jejich dosaženém vzdělání.

HA: Předpokládáme, že existují rozdíly v udržování profesních hranic sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí při práci s dětmi v náhradní rodinné péči v závislosti na jejich dosaženém vzdělání.

Tabulka 4 - Test nezávislosti chí-kvadrát

	vyšší odborné	bakalářské	magisterské	doktorské	Σ
Udržují nastavené hranice	27 (27,1)	70 (68)	71 (73,2)	1 (0,7)	169
Neudržují nastavené hranice	10 (9,9)	23 (25)	29 (26,8)	0 (0,3)	62
Σ	37	93	100	1	231

Zdroj: Vlastní výzkum

Zvolená hladina významnosti je 0,05.

Stupeň volnosti je 3, kritická hodnota je tedy 7,815.

$$x^2 = \frac{(P-O)^2}{O} = 0,0004+0,059+0,066+0,129+0,001+0,16+0,181+0,3 = 0,896$$

Chí-kvadrát $x^2 = 0,896$

Vypočítaná hodnota χ^2 (0,896) je menší než kritická hodnota $\chi^2_{0,05}$ (7,815). Z toho nám vyplývá, že na hladině významnosti 5 % nezamítáme nulovou hypotézu.

Hypotéza č. 4

Pro ověření hypotézy č. 4 jsme použili získaná data z položky č. 13-16, která zjišťovala, zda respondenti překračují či nepřekračují nastavené profesní hranice. Dále jsme použili data z položky č. 20-20, která zjišťovala, zda jsou či nejsou respondenti pracovním přetížení.

VO4: Jaké jsou rozdíly v překračování profesních hranic sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí při práci s dětmi v náhradní rodinné péči v závislosti na jejich pracovním přetížení?

H4: Předpokládáme, že existují rozdíly v překračování profesních hranic sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí při práci s dětmi v náhradní rodinné péči v závislosti na jejich pracovním přetížení.

H0: Předpokládáme, že neexistují rozdíly v překračování profesních hranic sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí při práci s dětmi v náhradní rodinné péči v závislosti na jejich pracovním přetížení.

HA: Předpokládáme, že existují rozdíly v překračování profesních hranic sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí při práci s dětmi v náhradní rodinné péči v závislosti na jejich pracovním přetížení.

Tabulka 5 - Test nezávislosti chí-kvadrát pro čtyřpolní tabulku

	Pracovně přetížení	Pracovně nepřetížení	Σ
Překračují nastavené hranice	57	5	62
Nepřekračují nastavené hranice	139	30	169
Σ	196	35	231

Zdroj: Vlastní výzkum

Zvolená hladina významnosti je 0,05.

Stupeň volnosti je 1, kritická hodnota je tedy 3,841.

$$\chi^2 = n \frac{(ad-bc)^2}{(a+b)(a+c)(b+d)(c+d)} = 231 \frac{(57 \times 30 - 5 \times 139)^2}{(62)(196)(35)(169)}$$

Chí-kvadrát $\chi^2 = 3,311$

Vypočítaná hodnota χ^2 (3,311) je menší než kritická hodnota $\chi^2_{0,05}$ (3,841). Z toho nám vyplývá, že na hladině významnosti 5 % nezamítáme nulovou hypotézu.

Tabulka 6 - Vyhodnocení hypotéz

Hypotéza č. 1	Předpokládáme, že existují rozdíly v nastavování profesních hranic sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí při práci s dětmi v náhradní rodinné péči v závislosti na jejich věku.	Nepotvrzena
Hypotéza č. 2	Předpokládáme, že existují rozdíly v udržování profesních hranic sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí při práci s dětmi v náhradní rodinné péči v závislosti na délce jejich praxe.	Nepotvrzena
Hypotéza č. 3	Předpokládáme, že existují rozdíly v udržování profesních hranic sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí při práci s dětmi v náhradní rodinné péči v závislosti na jejich dosaženém vzdělání.	Nepotvrzena
Hypotéza č. 4	Předpokládáme, že existují rozdíly v překračování profesních hranic sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí při práci s dětmi v náhradní rodinné péči v závislosti na jejich pracovním přetížení.	Nepotvrzena

Zdroj: Vlastní výzkum

5.2 Shrnutí výsledků

Nyní shrneme základní údaje, které jsme získali z realizovaného výzkumu a uvedeme si nejčastější odpovědi respondentů a zároveň uvedeme procenta nejčastěji zastoupených odpovědí.

Ze zjištěných demografických údajů nám vyplývá, že se výzkumu zúčastnilo 97 % žen, respondenti byli nejčastěji ve věku 41-50 let (38,5 %), délku praxe v oboru měli nejčastěji 11 let a více (49,4 %), nejvyšší dosažené vzdělání bylo nejčastěji magisterské (43,3 %). Vztah se svými klienty nejčastěji považují za dobrý (55 %).

Shrnutí podstatných položek dotazníku, které se pojí k výzkumné otázce č. 1:

Jaké jsou rozdíly v nastavování profesních hranic sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí při práci s dětmi v náhradní rodinné péči v závislosti na jejich věku?

6) *Máte nastavené profesní hranice se svými klienty?*

- Sociální pracovníci nejčastěji uváděli možnost **ano** – 51,5 %, spíše ano – 47,6 %.

7) *Seznámíte vždy svého klienta s nastavenými profesními hranicemi?*

- Sociální pracovníci nejčastěji uváděli možnost **spíše ano** – 43,3 %, ano – 20,3 %.

8) *Měníte své nastavené profesní hranice v nové situaci / po nové zkušenosti?*

- Sociální pracovníci nejčastěji uváděli možnost **spíše ano** – 42,9 %.

9) *Mají pro Vás nastavené profesní hranice s klienty podstatný význam?*

- Sociální pracovníci nejčastěji uváděli možnost **ano** – 57,1 %, spíše ano – 39 %.

10) *Co si myslíte, že ovlivňuje nastavování Vašich profesních hranic?*

- Sociální pracovníci měli možnost vybrat více odpovědí. Nejčastěji vybrali možnost **praxe** – 85,3 %, konkrétní situace – 68,8 %, věk – 37,2 %.

Sociální pracovníci orgánu sociálně-právní ochrany dětí mají tedy ve většině případů nastavené profesní hranice s klienty, seznamují své klienty s nastavenými profesními hranicemi, spíše mění své hranice po nové zkušenosti či v nové situaci a mají pro ně podstatný význam. Nejčastěji jejich nastavování hranic ovlivňuje délka praxe či konkrétní situace.

Shrnutí podstatných položek dotazníku, které se pojí k výzkumné otázce č. 2 a 3:

Jaké jsou rozdíly v udržování profesních hranic sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí při práci s dětmi v náhradní rodinné péči v závislosti na délce jejich praxe? a Jaké jsou rozdíly v udržování profesních hranic sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí při práci s dětmi v náhradní rodinné péči v závislosti na jejich dosaženém vzdělání?

13) *Překročil/a jste někdy profesní hranici s klientem?*

- Sociální pracovníci nejčastěji uváděli možnost **spíše ne** – 52,4 %, ne – 25,1 %.

14) *Překročil někdy profesní hranice Váš klient?*

- Sociální pracovníci nejčastěji uváděli možnost **spíše ne** – 34,2 %, ano – 31,6 %.

15) *Je pro Vás těžké udržet si Vámi nastavené profesní hranice?*

- Sociální pracovníci nejčastěji uváděli možnost **spíše ne** – 62,8 %, ne – 28,1 %.

16) *Je pro Vás překračování profesních hranic v pořádku?*

- Sociální pracovníci nejčastěji uváděli možnost **ne** – 47,6 %, spíše ne – 44,2 %.

19) *Co si myslíte, že Vám pomáhá udržet si nastavené profesní hranice?*

- Sociální pracovníci měli možnost vybrat více odpovědí. Nejčastěji vybrali možnost **praxe** – 92,2 %, věk – 52,4 %, supervize – 43,3 %.

Sociální pracovníci orgánu sociálně-právní ochrany dětí ve většině případů spíše profesní hranice s klientem nepřekročili. Jejich klienti nastavené profesní hranice překračují i nepřekračují. Dále spíše není pro sociální pracovníky těžké udržet si nastavené profesní hranice a není pro ně překračování profesních hranic v pořádku. Nejvíce jim pomáhá udržet si nastavené hranice praxe, věk či supervize.

Shrnutí podstatných položek dotazníku, které se pojí k výzkumné otázce č. 4:

Jaké jsou rozdíly v překračování profesních hranic sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí při práci s dětmi v náhradní rodinné péči v závislosti na jejich pracovním přetížení?

20) *Jste celkově pracovním přetížený/á?*

- Sociální pracovníci nejčastěji uváděli možnost **spíše ano** – 51,9 %, ano – 26,8 %.

21) *Je Vaše práce psychicky náročná?*

- Sociální pracovníci nejčastěji uváděli možnost **ano** – 74,9 %, spíše ano – 22,9 %.

22) *Cítíte se fyzicky vyčerpaný/á?*

- Sociální pracovníci nejčastěji uváděli možnost **spíše ne** – 54,5 %.

23) *Cítíte se psychicky vyčerpaný/á?*

- Sociální pracovníci nejčastěji uváděli možnost **spíše ano** – 48,5 %.

24) *Je Vaše práce časově náročná a nestíháte?*

- Sociální pracovníci nejčastěji uváděli možnost **spíše ano** – 55 %, ano – 25,1 %.

25) *Pomohlo by Vám, kdybyste měl/a méně práce?*

- Sociální pracovníci nejčastěji uváděli možnost **spíše ano** – 41,1 %, ano – 39 %.

26) *Co způsobuje Vaše pracovní přetížení?*

- Sociální pracovníci měli možnost vybrat více odpovědí. Nejčastěji vybrali možnost **mnoho administrativy** – 89,6 %, mnoho klientů – 46,3 %.

27) *Myslíte si, že může Vaše pracovní přetížení ovlivnit Vaši práci a Vaše nastavené profesní hranice s klienty?*

- Sociální pracovníci nejčastěji uváděli možnost **spíše ano** – 37,2 %, spíše ne – 35,9 %.

Sociální pracovníci orgánu sociálně-právní ochrany dětí ve většině případů jsou spíše pracovním přetížením a je pro ně práce psychicky náročná. Sociální pracovníci spíše nejsou fyzicky vyčerpaní, ale spíše jsou psychicky vyčerpaní. Jejich práce je pro ně spíše časově náročná a spíše nestíhají, pomohlo by jim, kdyby měli méně práce. Jejich pracovní přetížení je nejčastěji zapříčiněno množstvím administrativy či množstvím klientů.

Shrnutí výsledků hypotéz:

Při vyhodnocování hypotéz v předchozí kapitole, jsme u žádné hypotézy nezamítli nulovou hypotézu. Nemáme tedy dostatek důkazů pro zamítnutí těchto nulových hypotéz. Rozdíly nebyly prokázány.

Dílní výzkumné otázky:

***DVO1:** Jaké jsou rozdíly v nastavování profesních hranic sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí při práci s dětmi v náhradní rodinné péči v závislosti na jejich věku?*

- Nebyly prokázány rozdíly v nastavování profesních hranic sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí při práci s dětmi v náhradní rodinné péči v závislosti na jejich věku.

***DVO2:** Jaké jsou rozdíly v udržování profesních hranic sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí při práci s dětmi v náhradní rodinné péči v závislosti na délce jejich praxe?*

- Nebyly prokázány rozdíly v udržování profesních hranic sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí při práci s dětmi v náhradní rodinné péči v závislosti na délce jejich praxe.

***DVO3:** Jaké jsou rozdíly v udržování profesních hranic sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí při práci s dětmi v náhradní rodinné péči v závislosti na jejich dosaženém vzdělání?*

- Nebyly prokázány rozdíly v udržování profesních hranic sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí při práci s dětmi v náhradní rodinné péči v závislosti na jejich dosaženém vzdělání.

***DVO4:** Jaké jsou rozdíly v překračování profesních hranic sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí při práci s dětmi v náhradní rodinné péči v závislosti na jejich pracovním přetížení?*

- Nebyly prokázány rozdíly v překračování profesních hranic sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí při práci s dětmi v náhradní rodinné péči v závislosti na jejich pracovním přetížení.

***Hlavní VO:** Jaké jsou rozdíly ve zkušenostech sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí s profesními hranicemi při práci s dětmi v náhradní rodinné péči?*

- **Nebyly prokázány rozdíly ve zkušenostech sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí s profesními hranicemi při práci s dětmi v náhradní rodinné péči ani v nastavování, udržování, či v překračování v závislosti na věku, délce praxe, dosaženém vzdělání či v závislosti na pracovním přetížení.**

6 DISKUZE

Nedostatek sociálních pracovníků je u nás aktuálním a dlouhodobým problémem. Upozorňuje na to například Vladimír Kroc, který v rozhovoru s Evou Hilšerovou, právničkou z Kanceláře veřejného ochránce práv z odboru rodiny, zdravotnictví a práce hovoří o tom, že někteří sociální pracovníci pracují až s dvojnásobným počtem ohrožených dětí. Podle ombudsmana jsou orgány sociálně-právní ochrany dětí na hraně svých možností. Jeho tvrzení je podloženo podněty stěžovatelů, které jsou prošetřovány a probírány se sociálními pracovníky. Dále uvádí, že pokud jsou tito sociální pracovníci přetížení, nemůžou se zodpovědně věnovat prevenci v rodinách, která je v této oblasti významná a měla by být jednou z priorit činností těchto pracovníků (Kroc, 2022). Dle statistické ročenky z oblasti práce a sociálních věcí z roku 2021 byl počet zaměstnanců orgánů SPOD v roce 2021 celkem 2 711. Jestliže pro účely této práce, kde se zaměřujeme na náhradní rodinnou péči, odečteme počet kurátorů pro děti a mládež, který činí 586 pracovníků a dále počet zaměstnanců specializujících se na agendu ochrany týraných a zneužívaných dětí, kterých bylo 362, tak se dostáváme na zhruba 1 750 pracovníků náhradní rodinné péče. Počet dětí v náhradní rodinné péči ve stejný rok činil 20 659 (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2022). Hilšerová dále v rozhovoru zmínila, že dle zprávy výzkumného ústavu práce a sociálních věcí sdělili sociální pracovníci výzkumným pracovníkům, že svou práci vnímají jako hašení požáru (Kroc, 2022). Na stejný problém upozorňuje také Iva Vokurková (2023), která hovoří o nárustu případů ohrožených dětí, přehnané administrativě i nedostatku sociálních pracovníků. To vše jsou stěžejní důvody, proč orgány sociálně-právní ochrany nestíhají. Ministerstvo údajně zmírnilo požadavky na vedení administrativy, ale stále přetrvává hlavní problém a tím je nedostatek finančních prostředků. Všechny výše zmíněné problémy a nedostatky negativně dopadají na kvalitu poskytovaných služeb. Také Matoušek a Pazlarová (2016) uvádějí, že téměř všechny nedávne průzkumy sociálních pracovníků OSPOD poukazují na stížnosti na přetížení běžnou agendou, především stížnosti na administrativu. Tento problém by mohlo vyřešit navýšení počtu pracovníků OSPOD, což ale není možné z nedostatku finančních prostředků. Jedná se tedy o problém na té nejvyšší úrovni, tedy problém samotného systému. Za opravdu potřebné považujeme navýšení poskytování dotací ze státního veřejného rozpočtu obcím s rozšířenou působností, a to na výkon agendy sociálně-právní ochrany dětí. Je také nezbytné, aby se navýšil počet úvazků na jednotlivých obcích s rozšířenou působností. S vyššími požadavky na administrativní práci mají sociální pracovníci méně času na přímou práci s rodinami a ohroženými dětmi.

Jsme si vědomi toho, že se požadavky na administrativu nesníží. Pak je ale potřeba, by se navýšilo finanční ohodnocení sociálních pracovníků této agendy a rovněž počet pracovníků. Tohle je ovšem úkol Ministerstva práce a sociálních věcí.

V roce 2023 byl proveden výzkum zaměřený na *Rizikové faktory přispívající k překračování profesních hranic v kontextu COVID-19 v České republice*. Samotní autoři tohoto výzkumu uvádí, že v kontextu české sociální práce zůstává fenomén týkající se překračování profesních hranic nedostatečně prostudovaný. Cílem tohoto článku a výzkumu je odpovědět na výzkumnou otázku: Jak subjektivně prožívané rizikové faktory ovlivňují sociálního pracovníka v situacích překračování profesních hranic a v kontextu pandemické situace (COVID-19)? Autoři uvádí, že než bychom nastavili striktnější pravidla pro pomáhající profese, je lepší pokusit se alespoň pochopit jednotlivé situace a pomoci tak sociálním pracovníkům efektivněji pracovat. Výzkumné šetření proběhlo během pandemie a z výsledků tohoto výzkumu vyplývá, že sociální pracovníci v tomto období častěji překračovali své profesní hranice. Nejčastěji to způsobovala únava a přetížení, stejně jako osobní nebo profesní nejistota (Dimmrothová, Křivánková, Navrátil a Hendrychová, 2023).

ZÁVĚR

V diplomové práci jsme se zabývali profesními hranicemi sociálních pracovníků oddělení sociálně-právní ochrany dětí při práci s dětmi v náhradní rodinné péči. Téma profesních hranic představuje velmi důležitou oblast, která je významná především u pomáhajících profesí a měla by ji být věnována dostatečná pozornost. Význam profesních hranic u sociálních pracovníků můžeme spatřovat především v souvislosti s prevencí syndromu vyhoření, dále pomáhají udržovat profesionalitu pracovníků, chrání samotné sociální pracovníky i klienty. Vytváří větší pocit důvěry, bezpečí, zachovávají objektivitu a mnoho dalšího. Předem vymezené profesní hranice jsou důležité jak pro sociální pracovníky, tak pro klienty samotné. Jedná se tedy o aktuální téma, kterým je vhodné se zabývat.

V teoretické části jsme se nejprve zaměřili na profesní hranice v sociální práci, u kterých jsme si přiblížili jejich vymezení a význam a zabývali jsme se také nastavováním a udržením profesních hranic či jejich překračováním. V druhé kapitole jsme věnovali pozornost sociálně-právní ochraně dětí. Podívali jsme se na orgány sociálně-právní ochrany dětí, povinnosti těchto jednotlivých orgánů, jejich poslání a také na spolupráci orgánů sociálně-právní ochrany s dalšími úřady či organizacemi. Následně jsme přiblížili standardy kvality sociálně-právní ochrany dětí, náhradní rodinnou péči a její základní formy. Ve třetí kapitole jsme se zabývali vymezením sociálního pracovníka a jeho předpokladů či etickým kodexem sociálního pracovníka. Nakonec jsme se zaměřili na sociálního pracovníka orgánu sociálně-právní ochrany dětí a jeho klíčové kompetence.

Praktická část se věnovala výzkumu, který jsme pro účely této práce realizovali formou dotazníkového šetření. Výzkum byl proveden v roce 2023. Celkový počet respondentů byl 231. Stěžejním cílem celé práce bylo zjistit, jaké jsou rozdíly ve zkušenostech sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí s profesními hranicemi při práci s dětmi v náhradní rodinné péči. Zjistili jsme, že sociální pracovníci orgánu sociálně-právní ochrany dětí mají ve většině případů nastavené profesní hranice s klienty, seznamují své klienty s nastavenými profesními hranicemi a představují pro ně podstatný význam. Nejčastěji jejich nastavování hranic ovlivňuje délka praxe či konkrétní situace. Dále sociální pracovníci ve většině případů spíše profesní hranice s klientem nepřekročili. Jejich klienti nastavené profesní hranice překračují i nepřekračují. Dále jsme zjistili, že pro sociální pracovníky není těžké udržet si nastavené profesní hranice a zároveň pro ně není překračování profesních hranic v pořádku. Nejvíce jim v udržování hranic pomáhá praxe, věk či supervize. Sociální pracovníci jsou mimo jiné ve většině případů spíše pracovně přetížení a práce

je pro ně psychicky náročná. Jejich práce je pro ně časově náročná a spíše nestíhají, pomohlo by jim, kdyby měli méně práce. Jejich pracovní přetížení je nejčastěji zapříčiněno množstvím administrativy či množstvím klientů. V první řadě bychom chtěli zmínit, že výsledky z provedeného výzkumu hodnotíme jako pozitivní. Sociální pracovníci mají skoro vždy nastavené profesní hranice a nepřekračují je i přes jejich pracovní přetížení a psychickou náročnost jejich práce. Ovlivněno to může být samozřejmě tím, že pravidelně podstupují pravidelné další vzdělávání, účastní se supervizí, školení apod. Lze konstatovat, že jsme dosáhli námi stanovených cílů. Po vyhodnocení hypotéz nám vyplynula skutečnost, že nebyly prokázány statisticky významné rozdíly ve zkušenostech sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí s profesními hranicemi při práci s dětmi v náhradní rodinné péči, a to ani v nastavování, udržování, či v překračování ať už v závislosti na věku, délce praxe, dosaženém vzdělání či v závislosti na pracovním přetížení.

Další podobně orientované výzkumy by se mohly zaměřit například na zjištění okresu či kraje, ve kterém respondenti vykonávají funkci sociálního pracovníka. Mohou také využít tohoto výzkumu jako podklad pro kvalitativní výzkum, a tím naši práci rozšířit o nové poznatky. Věříme, že jsme alespoň z části naplnili očekávání čtenáře této diplomové práce, obohatili jeho dosavadní poznání či motivovali k podobně zaměřeným výzkumům.

Naše práce může mít přínos pro všechny pracovníky pomáhajících profesí i pro širokou veřejnost. Je potřeba si uvědomit, že sociální pracovníci se každý den setkávají s klienty a situacemi, které nejsou vždy jednoduché.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. ELICHOVÁ, Markéta, 2017. Sociální práce: Aktuální otázky. Praha: Grada. ISBN 978-80-271-9802-3.
2. GÉRINGOVÁ, Jitka, 2011. Pomáhající profese: tvořivé zacházení s odvrácenou stranou. Praha: Triton. ISBN 978-80-7387-394-3.
3. GULOVÁ, Lenka, 2011. Sociální práce pro pedagogické obory. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3379-1.
4. CHRÁSKA, Miroslav, 2007. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. Praha: GRADA Publishing. Pedagogika. ISBN 978-80-247-1369-4.
5. JANKOVSKÝ, Jiří, 2003. Etika pro pomáhající profese. Praha: Triton. ISBN 80-7254-239-6.
6. JANOUŠKOVÁ Klára a Dana NEDĚLNÍKOVÁ, 2008. Profesní dovednosti terénních sociálních pracovníků. Sborník studijních textů pro terénní sociální pracovníky. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě. ISBN 978-80-7368-504-1
7. KOPECKÁ, Ilona, 2015. Psychologie 3. díl: Učebnice pro obor sociální činnost. Praha: Grada. ISBN: 978-80-247-3877-2.
8. KOPŘIVA, Karel, 2011. Lidský vztah jako součást profese. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-922-4.
9. MAHROVÁ, Gabriela, VENGLÁŘOVÁ, Martina a kol., 2008. Sociální práce s lidmi s duševním onemocněním. Praha: Grada. ISBN: 978-80-247-2138-5.

10. MATOUŠEK, Oldřich a kol., 2001. Základy sociální práce. Praha: Portál. ISBN 80-7178-473-7.
11. MATOUŠEK, Oldřich a kol., 2003. Metody a řízení sociální práce. Praha: Portál. ISBN 80-7178-548-2.
12. MATOUŠEK, Oldřich, 2008. Slovník sociální práce. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-368-0.
13. MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ, 2016. Státní orgány sociálněprávní ochrany dětí: dobrá praxe z pohledu rodin a pracovníků. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum. ISBN 978-80-246-3347-3.
14. MUSIL, Libor, 2004. „Ráda bych Vám pomohla, ale...“ Dilemata práce s klienty v organizacích. Brno: Marek Zeman. ISBN 80-903070-1-9.
15. NOVOTNÁ, Věra a Vladimír FEJT, 2009. Sociálně-právní ochrana dětí. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha. ISBN 978-80-86723-77-8.
16. PAULÍK, Karel, 2004. Psychologické poradenství v sociální práci II. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě. ISBN 80-7042-642-X.
17. SCHWARTZ Bernard a John. V. FLOWERS, 2022. Jak selhat jako terapeut: 57 způsobů, jak ztratit nebo poškodit svého klienta. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1984-2.
18. VODÁČKOVÁ a kol., 2002. Krizová intervence. Krize v životě člověka. Formy krizové pomoci a služeb. Praha: Portál. ISBN 80-7178-696-9.

INTERNETOVÉ ZDROJE

1. Asociace poskytovatelů sociálních služeb České republiky [online] 2023
 - a. [cit. 2023-06-30] Dostupné z: <https://profesni-svaz-socialnich-pracovniku.apsscr.cz/ckfinder/userfiles/files/Etick%C3%BD%20kodex.pdf>
2. ČESKO, 1999. Zákon č. 359 ze dne 9. prosince 1999 o sociálně-právní ochraně dětí. In: Sbíрка zákonů České republiky. 1999. Dostupný také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359>
3. ČESKO, 2006. Zákon č. 108 ze dne 14. března 2006 o sociálních službách. In: Sbíрка zákonů České republiky. 2006. Dostupný také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108>
4. COOPER, Frank, 2012. Professional Boundaries in Social Work and Social Care. A Practical Guide to Understanding, Maintaining and Managing Your Professional Boundaries. London: Jessica Kingsley Publishers. ISBN 9781849052153. Dostupné také z: <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=nlebk&an=433192&scope=site>
5. DIMMROTHOVÁ Romana, KŘIVÁNKOVÁ Martina, NAVRÁTIL Pavel a Vanda HENDRYCHOVÁ, 2023. Risk Factors Contributing to Crossing Professional Boundaries in the Context of COVID-19 in the Czech Republic [online]. The British Journal of Social Work. October 2023, s. 1-19 [cit. 2024-02-12]. Dostupné také z: <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcad215>
6. International Federation of Social Workers. What is social work [online] 2024 [cit. 2024-01-08]. Dostupné z: <https://www.ifsw.org/what-is-social-work/>
7. JANEBOVÁ, Radka, 2015. Etický kodex jako nástroj podpory řešení etických dilemat sociální práce. *Sešit sociální práce*. 2015, číslo 4, s. 7. ISBN: 978-80-7421-089-1.

8. KAPELJ, Ana. Professional Boundaries that Promote Dignity and Rights in Social Work Practice. *Ethics and Social Welfare* [online]. February 2022, vol. 16, iss. 4, s. 450-456 [cit. 2023-10-17]. ISSN 17496535 Dostupné také z: <https://doi-org.proxy.k.utb.cz/10.1080/17496535.2022.2033396>
9. KROC, Vladimír, 2022. Sociálních pracovníků je nedostatek. Někteří pracují až s dvojnásobným počtem ohrožených dětí, upozorňuje právnička z kanceláře ombudsmana. *Český rozhlas: Radiožurnál* [online] [cit. 2023-07-04]. Dostupné z: <https://radiozurnal.rozhlas.cz/socialnich-pracovniku-je-nedostatek-nekteri-pracuji-az-s-dvojnaso-bnym-poctem-8889360>
10. KUBIČÍKOVÁ, Dagmar, 2022. OSPOD bere děti a další mýty o tom, jak funguje „sociálka“ [online] 2023 [cit. 2023-09-19]. Dostupné z: <https://www.heroine.cz/rodina-a-vychova/7077-ospod-bere-deti-a-dalsi-myty-o-tom-jak-funguje-socialka>
11. Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Legislativa a systém sociálně-právní ochrany* [online] 2023 [cit. 2023-07-06]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/legislativa-a-system-socialne-pravni-ochrany>
12. O'LEARY, Patrick, TSUI, Ming-Sum a Gillian RUCH. The Boundaries of the Social Work Relationship Revisited: Towards a Connected, Inclusive and Dynamic Conceptualisation. *The British Journal of Social Work* [online]. February 2013, vol. 43, iss. 1, s. 135–153 [cit. 2023-10-17]. ISSN 1468-263X Dostupné také z: <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcr181>
13. Social Care Institute for Excellence. *Professional Boundaries: Guidance for social workers* [online] 2023 [cit. 2023-09-19] Dostupné také z: <https://docs.sciesocialcareonline.org.uk/fulltext/122181.pdf>

14. STŘELKOVÁ, Monika, 2007. Úkolem sociálních pracovníků je pomáhat, nikoliv činit zázraky. Sociální práce. Časopis pro teorii, praxi a vzdělávání v sociální práci. 2007, roč. 1, s. 17–20. ISSN 1213-6204.
15. TAYLOR Brian a Andrew WHITTAKER, 2018. Professional judgement and decision-making in social work. Journal of Social Work Practice [online]. January, 2018, vol. 32, iss. 2, s. 105–109 [cit. 2024-02-12] Dostupné také z: <https://doi.org/10.1080/02650533.2018.1462780>
16. Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí. Standardy kvality SPOD, 2023. [online] 2023 [cit. 2023-07-12]. Dostupné z: https://www.umpod.cz/documents/35829/51421/standardy_kvality_SPOD__UMP_OD_2019.pdf/b77625a6-3008-a6e7-40cd-d9c18db7db71
17. VOKURKOVÁ, Iva, 2023. Pomoc odborníků potřebuje stále více dětí. Sociálních pracovníků je ale kritický nedostatek. iRozhlas [online] [cit. 2023-07-04]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/ospod-deti-ekonomicka-krize-socialni-pracovnici-uprchlici_2301242110_ale

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

%	Procento
Σ	Suma
Aj.	A jiné
Apod.	A podobně
Atd.	A tak dále
Č.	Číslo
ČR	Česká republika
DVO	Dílčí výzkumná otázka
H	Hypotéza
H ₀	Nulová hypotéza
H _A	Alternativní hypotéza
MS Excel	Microsoft Excel
Např.	Například
OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dětí
S.	Strana
Sb.	Sbírka
SPO	Sociálně-právní ochrana
SPOD	Sociálně-právní ochrana dětí
Tzv.	Takzvaně
VO	Výzkumná otázka

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 - Nastavování profesních hranic.....	61
Obrázek 2 - Překračování a udržování profesních hranic.....	62
Obrázek 3 - Překračování a udržování profesních hranic.....	63
Obrázek 4 - Pracovní přetížení	64

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 - VO a položky v dotazníku	41
Tabulka 2 - Test nezávislosti chí-kvadrát	66
Tabulka 3 - Test nezávislosti chí-kvadrát	67
Tabulka 4 - Test nezávislosti chí-kvadrát	68
Tabulka 5 - Test nezávislosti chí-kvadrát pro čtyřpolní tabulku	69
Tabulka 6 - Vyhodnocení hypotéz	70

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1 - Pohlaví.....	44
Graf 2 - Věk	44
Graf 3 - Délka praxe v oboru	45
Graf 4 - Nejvyšší dosažené vzdělání.....	45
Graf 5 - Vztah s klienty z pohledu sociálních pracovníků.....	46
Graf 6 - Nastavení profesních hranic s klienty	47
Graf 7 - Seznámení klienta s nastavenými profesními hranicemi	47
Graf 8 - Změna nastavených profesních hranic v nové situaci / po nové zkušenosti	48
Graf 9 - Význam nastavených profesních hranic.....	48
Graf 10 - Vliv na nastavování profesních hranic	49
Graf 11 - Překročení profesních hranic sociálním pracovníkem	51
Graf 12 - Překročení profesních hranic klientem.....	51
Graf 13 - Schopnost udržení nastavených hranic	52
Graf 14 - Pohled na překračování profesních hranic	52
Graf 15 - Vliv na udržení profesních hranic	54
Graf 16 - Celkové pracovní přetížení	55
Graf 17 - Psychická náročnost práce	56
Graf 18 - Fyzická náročnost práce	56
Graf 19 - Psychická vyčerpanost	57
Graf 20 - Časová náročnost práce.....	57
Graf 21 - Ubrání práce	58
Graf 22 - Důvod pracovního přetížení	59
Graf 23 - Vliv pracovního přetížení na práci a profesní hranice	60

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Dotazník

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Profesní hranice sociálních pracovníků OSPOD při práci s dětmi v náhradní rodinné péči

Vážení,

jmenuji se Martina Andrašiová a jsem studentkou v navazujícím magisterském studiu oboru Sociální pedagogika na FHS UTB ve Zlíně. Tímto bych Vás chtěla požádat o spolupráci na výzkumu, který je součástí mé diplomové práce, která se zabývá profesními hranicemi sociálních pracovníků OSPOD při práci s dětmi v náhradní rodinné péči.

Prosím Vás o vyplnění následujícího dotazníku, který je anonymní a nikde nebude zveřejněn.

Mnohokrát Vám děkuji.

** Označuje povinnou otázku*

1. 1) Pohlaví *

Označte jen jednu elipsu.

muž

žena

2. 2) Věk *

Označte jen jednu elipsu.

20-30

31-40

41-50

51 a více

7. 7) Seznámíte vždy svého klienta s nastavenými profesními hranicemi? *

Označte jen jednu elipsu.

- 1 - ne
 2 - spíše ne
 3 - spíše ano
 4 - ano

8. 8) Měníte své nastavené profesní hranice v nové situaci / po nové zkušenosti? *

Označte jen jednu elipsu.

- 1 - ne
 2 - spíše ne
 3 - spíše ano
 4 - ano

9. 9) Mají pro Vás nastavené profesní hranice s klienty podstatný význam? *

Označte jen jednu elipsu.

- 1 - ne
 2 - spíše ne
 3 - spíše ano
 4 - ano

10. 10) Co si myslíte, že ovlivňuje nastavování Vašich profesních hranic? *

Zaškrtněte všechny platné možnosti.

- věk
- praxe
- vzdělání
- konkrétní situace
- kolegové
- pravidla organizace
- nemám nastavené hranice
- Jiné: _____

11. 11) Jaká pozitiva/negativa vnímáte u svých nastavených profesních hranic? *

Uvedte prosím, zda popisujete pozitiva/negativa. Případně uveďte, že nemáte nastavené hranice.

12. 12) Jaký význam pro Vás má nastavení profesních hranic s klienty? *

Uvedte prosím, svou odpověď. Případně uveďte, že nemáte nastavené hranice.

17. 17) Pokud jste někdy překročil/a profesní hranici s klientem, z jakého to bylo důvodu?

Neodpovídejte, pokud jste profesní hranice s klientem nepřekročil/a nebo nemáte nastavené profesní hranice.

18. 18) Pokud někdy překročil profesní hranice Váš klient, jak jste reagoval/a?
Neodpovídejte, pokud Váš klient nepřekročil profesní hranice nebo nemáte nastavené profesní hranice.

19. 19) Co si myslíte, že Vám pomáhá udržet si nastavené profesní hranice? *

Zaškrtněte všechny platné možnosti.

- věk
- praxe
- vzdělání
- kolegové
- pravidla organizace
- supervize
- méně pracovního zatížení - méně klientů
- nemám nastavené hranice
- Jiné: _____

24. 24) Je Vaše práce časově náročná a nestiháte? *

Označte jen jednu elipsu.

- 1 - ne
 2 - spíše ne
 3 - spíše ano
 4 - ano

25. 25) Pomohlo by Vám, kdybyste měl/a méně práce? *

Označte jen jednu elipsu.

- 1 - ne
 2 - spíše ne
 3 - spíše ano
 4 - ano

26. 26) Co způsobuje Vaše pracovní přetížení? *

Zaškrtněte všechny platné možnosti.

- mnoho klientů
 mnoho administrativy
 dlouhé služební cesty
 nejsem pracovní přetížený/á
 Jiné: _____

27. 27) Myslíte si, že může Vaše pracovní přetížení ovlivnit Vaši práci a Vaše nastavené profesní hranice s klienty? *

Označte jen jednu elipsu.

- 1 - ne
 2 - spíše ne
 3 - spíše ano
 4 - ano